

Τό Βελεστίνο καί ἡ Θεσσαλία στό ἔργο
τοῦ Ρήγα Βελεστινλή

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τό Βελεστῖνο καί ἡ Θεσσαλία στό ἔργο
τοῦ Ρήγα Βελεστινλή

ΑΘΗΝΑ 2010

Δημήτριος Καραμπερόπουλος, παιδίατρος
Διδάκτωρ Ιστορίας τῆς Ἱατρικῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Μιλτιάδου 3, 145 62 Κηφισιά - Ἀθήνα
Τῆλ.-Φάξ: 210 8011066
e-mail: karamber@otenet.gr
www.karaberopoulos.gr

Δημοσιεύθηκε στὸν τόμο Πρακτικῶν τοῦ Γ΄ Διεθνoῦς Συνεδρίου «Φεραί-
Βελεστίνο-Ρήγας», *ΥΠΕΡΕΙΑ*, Ἀθήνα 2002, σελ. 713-738.

Τό Βελεστίνο καί ἡ Θεσσαλία στό ἔργο τοῦ Ρήγα Βελεστινλή

Ὁ ἐπαναστάτης καί ὀραματιστής τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου Ρήγας Βελεστινλής εἶχε μιᾶ σημαντική συγγραφική δημιουργία στά ἑπτὰ χρόνια ἀπό τό 1790, πού ἐμφανίζεται στά Ἑλληνικά Γράμματα, μέχρι τό 1797, τή σύλληψή του. Μελετῶντας τό συγγραφικό του ἔργο διαπιστώνει κανεῖς ὅτι πολλές φορές κάνει ἀναφορά στή γενέτειρά του, τό Βελεστίνο, καθώς καί στήν εὐρύτερη περιοχή, τή Θεσσαλία. Ἡ διαπίστωση αὐτή μᾶς προσφέρει ἀφ' ἑνός ἐπιστημονικά στοιχεῖα γιά τήν τεκμηρίωση τῆς καταγωγῆς τοῦ Ρήγα, ἀφ' ἑτέρου μᾶς δίνει διδάγματα πῶς θά πρέπει κανεῖς νά τιμᾷ τή γενέτειρά του καί νά καταγράφει τά ἱστορικά της στοιχεῖα, τά ὁποῖα θά εἶναι χρήσιμα στούς μελετητές καί γενικώτερα θά συμβάλλουν στήν ἱστορική αὐτογνωσία.

Στήν καταγραφή αὐτῆ τῶν πληροφοριῶν γιά τή γενέτειρά του, σχεδιάζοντας μάλιστα καί τό τοπογραφικό διάγραμμά της, ἴσως νά παρορμήθηκε ἀπό τούς Θεσσαλούς συμπατριῶτες του, τῶν ἐκ Μηλεῶν Πηλίου καταγομένων, Δανιήλ Φιλιππίδη καί Γρηγορίου Κωνσταντά, οἱ ὁποῖοι στή *Νεωτερικῆ Γεωγραφία* τους γράφουν λεπτομερέστερα γιά τό Πήλιο μέ τήν ὑπόδειξη «μέ τό νά εἶναι πατρίδα μας, καί ἔχομεν ὀλίγη ιδέα αὐτῆς, καί χρέος νά εἰποῦμεν ἐκεῖνο ὁπού ἤξεύρομεν διά νά τό μάθουν καί ἄλλοι ὁπού δέν τό ἤξεύρουν». Καί προσθέτουν στό κείμενό τους χαρακτηριστικά πῶς «πρός τούτοις νά δώσωμεν καί παράδειγμα εἰς τούς λοιπούς λογιωτάτους μας. Ἄν μᾶς μιμηθοῦν καί ἄλλοι καί περιγράψῃ καθένας τόν τόπο ὁπού ἐγεννήθηκε... ἱστορῶντας καθένας τί χώρας καί χωριά ἔχει ὁ τόπος του, τί διοίκησι [...] αὐτό ἄν φιλοτιμηθοῦν αὐτήν τήν καλή καί ἐπαινετή φιλοτιμία καί τό

κάμουν όλοι, νά όπου άποχτοϋμεν και ήμεϊς μιά χωρογραφία του τόπου μας, πράγμα άναγκαιότατο και ώφελιμώτατο εις όλους»¹.

Ο Ρήγας ώς γνωστόν γεννήθηκε στο Βελεστίνο τό 1757, όπως συμπεραίνεται από τά έγγραφα της άνακρίσεώς του, όπου ο ίδιος δηλώνει ότι τό 1797 ήταν σαράντα έτών². Θα έφυγε από τό Βελεστίνο για την Κωνσταντινούπολη σε ήλικία περίπου δεκαοκτώ-εϊκοσι έτών ή και μεγαλύτερος, μετά τις έγκύκλιες σπουδές του στη Σχολή της Ζαγοράς του Πηλίου. Οί μελετητές του Ρήγα καταλήγουν στο συμπέρασμα αυτό λαμβάνοντας ύπ' όψιν τις πολλές και λεπτομερείς προσωπικές πληροφορίες που παραθέτει για τη γεντειρά του τό Βελεστίνο και τη Θεσσαλία γενικότερα. Τη γενέτειρά του έκτοτε δέν την ξαναείδε, αν και ύπάρχει πληροφορία του "Άλτερ, πώς τάχα ο Ρήγας επισκέφθηκε τις τουρκικές επαρχίες για τό σχεδιασμό της Χάρτας του. Όμως ή πληροφορία αυτή μετά τις πρόσφατες έρευνές μας, σχετικά με τά πρότυπα και τά νέα στοιχεία της Χάρτας, δέν εϋσταθεί³.

Η κατωτέρω μελέτη δείχνει τά βιώματα και τις μνήμες, που πήρε μαζί του ο Ρήγας από τη γενέτειρά του, τό Βελεστίνο και τη Θεσσαλία, και άργότερα τά παραθέτει διάσπαρτα στο έργο του, έπισημαίνοντας πώς πρέπει νά τιμοϋμε τη γενέθλια γη και νά τονίζουμε τά ιστορικά της στοιχεία.

Α΄. ΤΟ ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Η διερεϋνηση των έργων του Ρήγα Βελεστινλή έδειξε ότι ήδη από τά πρώτα του έργα, τά όποια τύπωσε τό 1790 κατά την πρώτη έπίσκεψή του στη Βιέννη, γίνεται άναφορά στη γενέτειρά του. Άκολουθοϋν άναφορές και στα υπόλοιπα έργα.

Τό όνομά του

Ο Ρήγας χρησιμοποίησε κατά τη συνήθεια των λογίων της εποχής ώς επώνυμό του τό όνομα της γενέτειράς του τό «Βελεστινλής», δηλ. ο καταγό-

1. Βλ. Δανιήλ Φιλιππίδη-Γρηγορίου Κωνσταντά, *Γεωγραφία Νεωτερική*, Βιέννη 1791, επανέκδοση Νέα Έλληνική Βιβλιοθήκη με έπιμέλεια Αϊκ. Κουμαριανού, Άθήνα 1970, σελ. 102-103.

2. Βλ. Αϊμ. Λεγράνδ. - Σπ. Λάμπρου, *Άνέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή και των σύν αυτόω μαρτυρησάντων εκ των έν Βιέννη Άρχείων έξαχθέντα*, Άθήνησιν, 1891, επανέκδ. άναστατική με την προσθήκη εύρετηρίου από την Έπιστημονική Έταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστινού-Ρήγα, έπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλου, Άθήνα 1996, σελ. 59. Για την ήλικία άναχωρήσεως του Ρήγα από τό Βελεστίνο ένδεικτικά βλ. Λέανδρο Βρανούση, *Ρήγας*, Βασική Βιβλιοθήκη, αρ. 10, Άθήνα [1954], σελ. 10-11.

3. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, «Η Χάρτα της Έλλάδος του Ρήγα Βελεστινλή. Τά πρότυπά της και νέα στοιχεία», στο *Η Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή*, (έπιμ. Δημ. Καραμπερόπουλος), Άθήνα 1998, σελ. 26.

μενος από τό Βελεστίνου⁴. Ἐπί πλέον πρόσθεσε στό ὄνομά του καί ἐκεῖνο τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τοῦ Βελεστίνου, τῆς Θεσσαλίας, γι' αὐτό καί πάντοτε ἀναγράφει στά βιβλία του ὅτι ἐξεδώθησαν «παρά Ρήγα Βελεστινλή Θεσσαλοῦ». Ὁ ἀναγνώστης θά διαπιστώσει αὐτό στούς τίτλους τῶν ἔργων του πού παρατίθενται.

Φυσικῆς Ἀπάνθισμα

Ὁ Ρήγας κάνει τήν πρώτη του ἀναφορά στό Βελεστίνου στό βιβλίο του *Φυσικῆς Ἀπάνθισμα*. Στό κεφ. μέ τίτλο «Περί τῶν πυρίνων φαινομένων ἐν τῷ ἀέρι», ὅπου γράφει γιά τήν ἐμφάνιση τῶν βρυκολάκων, τῶν πυρίνων φαινομένων ἀπό τίς ἀναθυμιάσεις τῶν θαπτομένων σωμάτων, καταχωρίζει μία ὑποσημείωση γιά ἕνα γεγονός τοῦ Βελεστίνου πού συνέβαινε στό χριστιανικό νεκροταφεῖο, τό ὁποῖο βρισκόταν ἐκεῖ πού εἶναι καί τό σημερινό νεκροταφεῖο. Γράφει ὁ Ρήγας:

«Εἰς τήν ἐπαρχίαν Δημητριάδος πόλιν Βελεστίνου, φαίνονται συχνά τοιαῦται φλόγες ἐκεῖ ὅπου θάπτουν τοὺς νεκρούς· ἡ ἀμάθεια βιάζει τοὺς κριτάς νά διορίσουν ἀνθρώπους, νά εὐγάλουν τά νεωστί θαμμένα σώματα, καί νά τά καύσουν, λέγοντες πῶς εἶναι βρυκολάκοι, καί δέν ἀφίνουν τά σύννεφα νά βρέξουν, καί ἄλλαις παρόμοιαις μωρολογίαις· οἱ χριστιανοί ὁμως ἀπέφυγαν τό κάψιμο τῶν συγγενῶν τους, ἐφευρόντες μίαν μέθοδον εἰς τό νά ἀναλύουν εὐκολα τοὺς νεκρούς των. Τοὺς πλύνουν πρό τῆς ταφῆς μέ νερόν ἀσβέστου ἀσβέστης, ἄλλοι δέ τοὺς χύνουν εἰς τό στόμα, καί εἰς σαράντα ἡμέρας ἀναλύουν»⁵.

4. Ἐνδεικτικά ἀναφέρονται ὀνόματα λογίων πού χρησιμοποίησαν ὡς ἐπώνυμο τόν τόπο καταγωγῆς τους: Ἀθανάσιος Πάριος, Βενιαμίν Λέσβιος, Ἰώσηπος Μοισιόδαξ, Διονύσιος Καλλιπολίτης, Προκόπιος Πελοποννήσιος, Πολυχρόνιος ὁ Θραῖξ, Πανταζῆς Τυρναβίτης, Χριστόφορος Περραιβός, Γεωργάκης Ὀλύμπιος, Δανιήλ Μοσχοπολίτης, Γεώργιος Τραπεζούντιος, Λάζαρος Τραπεζούντιος, Μανουήλ Σαρης Τενέδιος.

5. Ρήγας Βελεστινλής, *Φυσικῆς ἀπάνθισμα*, Βιέννη 1790, φωτομηχανική ἐπανάδοση μέ τήν προσθήκη εὐρετηρίου, ἐπιμ. Δημ. Καρραμπερόπουλος, Ἐπιστημονική Ἑταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, Ἀθήνα 1991, σελ. 106. Σχετικά μέ τίς φλόγες ἀπό τά νεκροταφεῖα γίνεται ἀναφορά καί σέ μεταγενέστερα ἔργα: «Πολλάκις εἰς τάς πεδιάδας καί μάλιστα πλησίον τῶν νεκροταφείων, τῶν λιμνῶν καί βάλτων, βλέπομεν λεπτάς τινας φλόγας αἱ ὁποῖαι φαινόμεναι ὅτι ἐκβαίνουσιν ἀπό τήν γῆν λαμβάνουσι διαφόρους διευθύνσεις. Ἡ φυσική αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ὁ φωσφορικός ὑδρογόνος (δηλ. φώσφορος ἐνωμένος μέ ὑδρογόνον) ὁ ὁποῖος ἐξατμίζεται ἀπό τάς διαλυόμενας εἰς τά πρῶτα αὐτοῦ στοιχεῖα οὐσίας καί ἐξατμίζεται αὐτομάτως εἰς τόν ἀτμοσφαιρικόν ἀέρα», περιοδ. *Ἀνθολογία τῶν Κοινοφελῶν γνῶσεων*, ἀρ. 8, 1837, σελ. 119-121.

Στήν ύποσημείωση αυτή ὁ Ρήγας μᾶς πληροφορεῖ γιά τή γενέτειρά του ὅτι εἶχε «κριτή»⁶ (=δικαστή) καί πῶς οἱ χριστιανοί πού κατοικοῦσαν κοντά στό νεκροταφεῖο, στό Βαροῦσι⁷, ἀντιδρούσαν στό κάψιμο τῶν νεκρῶν καί γι' αὐτό βρῆκαν τή μέθοδο νά τοὺς περιχύνουν «νερόν ἄσβέστου ἄσβέστης», δηλ. νερό σβησμένης ἄσβέστου, μέ σκοπό νά «ἀναλύσουν» δηλ. νά διαλύσουν τὰ σώματα τῶν νεκρῶν. Ἐμμεσα μᾶς δείχνει τήν τακτική τῶν κατοίκων τοῦ Βελεστίνου νά βρίσκουν τρόπους νά παραμένουν στερεοί στίς δοξασίες τους καί νά μὴν ὑποκύπτουν στίς παρεμβάσεις τῆς ὀθωμανικῆς ἐξουσίας.

Μία ἄλλη μαρτυρία γιά τή γενέτειρά του εἶναι οἱ λέξεις, τίς ὁποῖες ὁ Ρήγας παίρνει ἀπό τήν περιοχή του, δηλ. ἀπαντῶνται στήν περιοχή Βελεστίνου, καί τίς καταχωρίζει στό *Φυσικῆς ἀπάνθισμα*. Συγκεκριμένα στή σελίδα 123 γράφει:

«Ὁ κύρ Λευοβενχοέκ, ἐπῆρε τὰ λέπια ἑνός μεγάλου κράπου (ψάρι τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, τουρκιστί σαζάνι)».

Μεταφράζοντας τό κείμενο τῆς γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ὅπως ἔχουμε ἀποδείξει στή μελέτη μας⁸, ὁ Ρήγας γιά τό ψάρι κράπος φέρνει σέ παρένθεση ὡς παράδειγμα τό ψάρι τῆς λίμνης Κάρλας «σαζάνι» καί μάλιστα σημειώνει τήν τουρκική ὀνομασία του. Μία ἄλλη λέξη πού πιθανόν μεταφέρει ἀπό τή γενέτειρά του εἶναι ἡ λέξη «φλέτρον»⁹. Κατά τήν ταύτιση τῶν κειμένων τοῦ βιβλίου *Φυσικῆς ἀπάνθισμα* καί τῆς γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας σχετικά

6. Τό ὅτι στό Βελεστίνο ὑπῆρχε «κριτής», ἐπιβεβαιώνεται καί ἀπό τόν Γρηγόριο Κωνσταντᾶ, ὁ ὁποῖος στό χειρόγραφο τῆς «Χωρογραφίας τῆς Ἀνατολικῆς Θεσσαλίας», στά 1838, σημειώνει ὅτι τό Βελεστίνο εἶχε «κριτή». Βλ. Γιώργου Θωμᾶ, *Ἡ ἀνέκδοτη Χωρογραφία τῆς ἀνατ. Θεσσαλίας ἀπό τό Γρηγόριο Κωνσταντᾶ*. Ἐνα χειρόγραφο τοῦ 1838, Βόλος 1991, σελ. 27-28. Πρβλ. Νικολάου Ι. Μάγνητος, *Περιήγησις ἢ τοπογραφία τῆς Θεσσαλίας καί Θετταλικῆς Μαγνησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1860, σελ. 20, κείμενο σχεδόν τό ἴδιο μέ ἀλλαγές μερικῶν λέξεων. Ὁ Μάγνης θεωρεῖται λογοκλόπος, ὅπως ἔχει ἀποδείξει ὁ Βαγγέλης Σκουβαράς, «Ὁ Νικόλας Μάγνης καί τό βιβλίον του γιά τή Θεσσαλία», *περιοδ. Βιβλιόφιλος*, ἔτος ΙΔ', 1969, ἀρ. 3-4, Ἰούλιος-Δεκέμβριος, σελ. 31-43 καί σέ ἀνάτυπο.

7. Ὁ Ρήγας στήν Ἐπιπεδογραφία τοῦ Βελεστίνου σημειώνει τό τουρκικό νεκροταφεῖο στό νότιο-ἀνατολικό μέρος, ὅπου καί σήμερα διατηρεῖται τό τοπωνύμιον «Μνήματα» καί τό χριστιανικό νεκροταφεῖο στό βόρειο-δυτικό ἄκρο τοῦ Βελεστίνου, πῶ πάνω ἀπό τήν χριστιανική συνοικία, ἡ ὁποία ἀποκαλοῦνταν «Βαροῦσι», ὅπου καί τό σημερινό νεκροταφεῖο τοῦ Βελεστίνου. Τό «Βαροῦσι» μνημονεύει ὁ W. M. Leake, *Travels in Northern Greece 1801, 1805 and 1806*, τόμ. 4, Λονδίνο 1835, σελ. 437.

8. Βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, «Ἡ Γαλλική "Encyclopédie" ἕνα πρότυπο τοῦ ἔργου τοῦ Ρήγα "Φυσικῆς ἀπάνθισμα"», *Ὁ Ἐραμιστής*, τόμ. 21, Ἀθήνα 1997, σελ. 95-128.

9. Ρήγας Βελεστινλῆς, *Φυσικῆς ἀπάνθισμα*, Βιέννη 1790, Κεφ. «Περί σκωλήκων καί φλέτρον», σελ. 117.

μέ τη λέξη «φλέτρον», πού δέν καταχωρίζεται κατά κανόνα στό λεξικά, διαπιστώθηκε κατά τήν έρευνα ότι αναφέρεται στό Βελεστίνο και στό Πήλιο¹⁰. Επίσης, ό Ρήγας παραθέτει και τή λέξη «κοριά»¹¹, λέξη πού συνηθίζεται στό Βελεστίνο ακόμη και σήμερα, και είναι τοπική απόδοση για τή λέξη «κόρα». Μέ τήν ευκαιρία έδω σημειώνεται ότι ό Ρήγας αναγράφει στό *Νέος Ανάχαρσις* και άλλες δημώδεις λέξεις, πού ακόμη και σήμερα χρησιμοποιούνται στη περιοχή, όπως τή λέξη «γουστεριτζα» για τή σαύρα και τή λέξη «λελέκι», συνηθισμένη στη Θεσσαλία, πού τήν παραθέτει δίπλα στη λέξη «πελαργός»¹².

Όλύμπια

Τή γενέτειρά του, το Βελεστίνο, καθώς και τό γειτονικό χωριό Άγιος Γεώργιος ό Ρήγας μνημονεύει στό έργο *Όλύμπια*¹³ του Μεταστάσιο. Συγκεκριμένα στό σημείο πού τό κείμενο κάνει λόγο για τή συζυγική πίστη τής Άλκηστιδος καταχωρίζει μία υποσημείωση στην οποία αναφέρει ότι οι αρχαίες Φερές ονομάζονται τώρα Βελεστίνος και τό διπλανό χωριό Άγιος Γεώργιος:

«Είρηται μέν παρά τινων συμβίαν Άδμήτου είναι τήν Άλκηστιν. Παλαιάτος δέ σελ. 112, έκδοσ. Λειψίας 1772, γράφει ούτω: Φονεύεται παρά τών θυγατέρων του ό βασιλεύς τής Ίωλκού (λέγεται τώρα Λεχώνια, κεΐται εις τήν Μαγνησίαν τής Θεσσαλίας) Πελίας, ών μία, ή Άλκηστις, καταφεύγει εις τάς Φεράς (λέγονται τώρα Βελεστίνος και Άγιος Γεώργιος εις τήν Φθιωτίδα τής Θεσσαλίας), πρός τόν βασιλέα Άδμητον, τόν άνεψιόν της...»

Νέος Ανάχαρσις

Πολλές υποσημειώσεις για τή γενέτειρά του, καθώς και για άλλες περιοχές τής Θεσσαλίας, ό Ρήγας παραθέτει στό βιβλίο *Νέος Ανάχαρσις*. Ένδιαφέρον είναι να τονισθεΐ ότι κατά τήν αντιπαραβολή του ελληνικού κειμένου μέ τό γαλλικό πρότυπο, διαπιστώθηκε πως πολλές φορές κατά τή μετάφραση του γαλλικού κειμένου, ό Ρήγας απέδιδε τό όνομα «Pheres» μέ τό όνομα «Βελεστίνος». Η έρευνα των δύο κειμένων έδειξε ότι αυτό γίνεται στις σελίδες 134, 136, 137 και 140, στην οποία, μάλιστα, τρεις φορές τό αντικαθιστά. Έκτός αυτού αναγράφει ιδιαίτερο τίτλο για τό κεφάλαιο «Βασιλείς των Φερών τουτέστι του Βελεστίνου», πού δέν περιέχεται στό

10. Επίσης, ή λέξη «φλέτρον» απαντάται στό Καρπενήσι και τήν Πελοπόννησο.

11. Ρήγας Βελεστινλής, *Φυσικής άπάνθισμα, ό. π.*, σελ. 120.

12. Ρήγας Βελεστινλής, *Νέος Ανάχαρσις*, Βιέννη 1797, σελ. 112 και 126.

13. *Ήθικός Τρίπους*, Βιέννη 1797, Α'. *Τά Όλύμπια*, σελ. 104.

γαλλικό κείμενο. Επίσης στη σελ. 116 όπου αναφέρονται οι Ἄργοναυτες, ὁ Ρήγας καταχωρίζει μιὰ ὑποσημείωση, ὅπου πάλι χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα Βελεστίνου ἀντὶ τοῦ Φερέ: «Ἄδμητος. Εἰς τῶν πενήντα Ἄργοναυτῶν, ἦτον ἀπὸ τὸ Βελεστίνου». Ὁ Ρήγας ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια γιὰ τὸν Ἄδμητο στὴ σχετικὴ παραπομπή διπλα στὸ ὄνομα του στὸ εὐρετήριο τοῦ βιβλίου πού τοῦ χάρισε ὁ ἐκ Κλεισούρας τῆς Μακεδονίας λόγιος Δημήτριος Δάρβαρις (1757-1823): «Ὁ Ἄδμητος ἦτον ἓνας ἐκ τῶν Ἄργοναυτῶν βασιλεὺς τοῦ Βελεστίνου. Τὸ λέγει Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος εἰς τὰ Ἄργοναυτικά», θέλοντας ἔτσι νὰ δείξει τὸ ἔνδοξο παρελθὸν τῆς γενέτειράς του. Μάλιστα στὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Δαρβάρεως ἔχουμε καὶ ἓνα ἄλλο αὐτόγραφο τοῦ Ρήγα στὸ ὁποῖο σημειώνει τὸ ὄνομά του, «Ἐκ τῶν τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ καὶ τοῦτο»¹⁴.

Στὴ φυσικὴ ωραιότητα τῶν Φερῶν ἀναφέρεται ὁ Γάλλος συγγραφέας μὲ τὸ παρακάτω κείμενο:

«Ἦτον ὕστερον ἀπὸ μερικοὺς χρόνους μετὰ τὸν θάνατόν του (τοῦ Ἰάσονος τῶν Φερῶν) ὅπου ἐπήγαμεν εἰς τὰ Φεράς, πόλιν ἀρκετὰ μεγάλην καὶ περιτριγυρισμένην ἀπὸ κήπους. Ἐνομιζομεν νὰ εὕρωμεν κάποια ἴχνη ἀπ' ἐκείνην τὴν λαμπρότητα, ὅπου αὐτὴ ἔλαμπεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἰάσονος»¹⁵.

Καὶ ὁ Ρήγας παίρνει ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτὸ καὶ παραθέτει μιὰ ὑποσημείωση, ὅπου στὴν πρώτη παράγραφο ἀναφέρει τίς ἀρχαιότητες τῆς γενέτειράς του, παραλέποντας τὸν ἀναγνώστη στὴν «ἰχνογραφία», ὅπως ἀποκαλεῖ τὴν ἐπιπεδογραφία, δίνοντας σχετικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ Βελεστίνον καθὼς καὶ γιὰ τὸν Ἅγιο Γεώργιο, τὴν «Μικρὰν Φεράν»:

«Ἦθελεν ἰδεῖ τὰ ἴδια, ἂν ἐπῆγαινε καὶ τώρα κανένας νέος Ἀνάχαρσις. Τὴν μίαν (ἣτις ὀνομάζεται Ἅγιος Γεώργιος), ἔννεα στάδια τῆς ἄλλης ἀπέχουσαν, νὰ μὴ σώζη ἄλλην ἀρχαιότητα, παρά τεμάχια μισοκρημνισμένων θόλων, πλῆθος μαρμαρίνων ἐρειπίων καὶ μίαν τρίκρονον ἀρχαιοτάτην βρύσιν. Τῆς δὲ καθαυτὴ καθέδρας τοῦ Βελεστίνου ἐξεδόθη ἡ ἰχνογραφία, ἄξιος περιεργείας ὅμως εἶναι ὁ διὰ κυβικῶν μαρμάρων βωμός, ἐφ' οὗ ὁ ἱερός Πρίνος εἰς τὸν Ἅγ. Ἀθανάσιον».

Στὴ δευτέρη παράγραφο τῆς ὑποσημειώσεώς του, ὁ Ρήγας ἀναφέρεται στὸ Βελεστίνον τῆς ἐποχῆς του, ὅπου εἶχε ζήσει καὶ εἶχε τὰ βιώματα, διεκτραγωδώντας τὴν τραγικὴ κατάστασι τῶν χριστιανῶν κατοίκων τοῦ Βελεστίνου ἀπὸ τοὺς Τούρκους:

14. Βλ. Δημήτριος Δάρβαρις, Ἄληθης ὁδὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, Βιέννη 1796, σελ. 214. Πρβλ. Λέαν. Βρανούσης, «Δημητρίου τοῦ Δαρβάρεως, ἀφιέρωμα εἰς Ρήγαν Βελεστινῆν-Φεραῖον μετ' αὐτογράφων σημειωμάτων τοῦ Πρωτομάρτυρος», Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 19, 1944, σελ. 356-372.

15. Νέος Ἀνάχαρσις, τόμ. τέταρτος, Βιέννη 1797, σελ. 133.

«Οἱ συχνοὶ ἄδικοι φόνοι κατὰ τῶν χριστιανῶν, ὅπου γίνονται τὴν σήμερον ἐδῶ, ἤθελον ἐρημώσῃ ἐξ ὀλοκλήρου αὐτὴν τὴν πόλιν¹⁶, ἀν αἱ φυσικοὶ χάριτες τῆς δέν ἤθελον τοὺς ἀναγκάζῃ νά ὑπομένουν ὄλα, διὰ ν' ἀφήσωσι κἄν τὰ κόκκαλά των ἐκεῖ ὅπου ἐτάφησαν καὶ οἱ προπάτορές¹⁷ των. Ὁ Ἀνάχαρσις δέν ἐστέκετο μήτε μίαν στιγμὴν τώρα, ἀλλ' ἔφευγε νά κρυφθῇ τὸ γληγορώτερον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Σκυθίας του».

Ἡ μαρτυρία τοῦ Ρήγα γιὰ τὴν σκληρὴ συμπεριφορὰ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς γενέτειράς του, τοῦ Βελεστίνου, ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τοὺς περιηγητές¹⁸, οἱ ὅποιοι τόνιζαν τὴν ἀγριότητά καὶ τίς μεταξύ τους φιλονικίες, πού εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὸ Βελεστίνου νά πέσει σέ μαρασμό. Ἐπίσης αὐτὴ τῆ σκληρὴ συμπεριφορὰ τῶν Ὀθωμανῶν τοῦ Βελεστίνου φαίνεται ὅτι συχνά ὁ Ρήγας θά τὴν ἀνέφερε στίς συζητήσεις του, ὅπως συμπεραίνεται ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ συντρόφου του Χριστόφορου Περραιβοῦ¹⁹, ὁ ὁποῖος σημειώνει χαρακτηριστικά:

«Ὅσακις συνέπιπτε λόγος περὶ τυραννίας τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Ὀθωμανῶν, ὁ Ρήγας ἀπέδιδε τὰ πρωτεῖα τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀγριότητος εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πατρίδος του Βελεστίνου, προσέλεγε δέ ἀστεϊζόμενος τὰ γουρούνια τοῦ Βελεστίνου ἔχουν σουρλάν (προβοσκίδα) χονδρότερον, καὶ δόντια σουβλερώτερα».

«Κένταυροι-Γκαραγγούνηδες»

Σέ ἓνα ἄλλο σημεῖο τοῦ κειμένου τοῦ Γάλλου συγγραφέως, ὅπου γίνεται ἀναφορὰ στὴ μάχη τῶν Κενταύρων καὶ Λαπίθων, ὁ Ρήγας καταχωρίζει μιὰ ὑποσημείωση μὲ τὴν ἐπεξήγηση «Γκαραγγούνηδες, Χασιῶτες ἔθνη τῆς Θεσσαλίας», ταυτίζοντας τοὺς ντόπιους κατοίκους τῆς Θεσσαλίας, τοὺς Γκαραγκούνηδες, μὲ τοὺς Κενταύρους. Μάλιστα, στὴ Θεσσαλία τῆς Χάρτας²⁰ πέμπτο

16. Ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ρήγας χαρακτηρίζει τὴ γενέτειρά του, πού τότε ἦταν ἓνα χωριό, ὡς «πόλιν» Βέβαια ἔρχεται σέ ἄρμονία μὲ τὸν ὕμνο πού πλέκει στὴ γενέτειρά του, μὲ τὸ τοπογραφικὸ διάγραμμα τῆς, τὸ ὁποῖο θέτει δίπλα στό τίτλο τῆς Χάρτας του καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιπεδογραφία τῶν Ἀθηνῶν.

17. Εἶναι συγκινητικὴ αὐτὴ ἡ παρατήρηση τοῦ Ρήγα γιὰ τὴν ἀφοσίωση τῶν ἀνθρώπων στοὺς νεκροὺς γονεῖς τους, πού τοὺς δίνει δύναμη νά ὑπομένουν καὶ τὴ σκλαβιά.

18. Ἐνδεικτικὰ βλ. W. M. Leake, *Travels in North Greece 1805 and 1806*, Λονδίνο 1835, τόμ. IV, σελ. 437-438.

19. Βλ. Χριστ. Περραιβοῦ, *Σύντομος βιογραφία τοῦ ἀοιδήμου Ρήγα Φερραίου τοῦ Θετταλοῦ*, Ἐν Αθήναις 1860, ἐπανέκδ. 1973, σελ. 7 ὑπόσημ.

20. Βλ. Ρήγα Βελεστινλή, *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*, Βιέννη 1797, φύλλο 5, Ἐπαρχία Θεσσαλίας, μεταξύ Λαρίσης καὶ Βελεστίνου παραθέτει τὴν ἀναφορὰ στοὺς Κενταύρους-Γκαραγκούνηδες.

φύλλο, μεταξύ Λαρίσης και Βελεστίνου αναγράφει τὰ ἴδια, ὅτι οἱ τωρινοὶ πληθυσμοὶ τῶν Γκααραγκούνηδων ταυτίζονται μετὸν ἀρχαῖο πληθυσμὸ τῶν Κενταύρων. Σημειώνει χαρακτηριστικὰ «Κένταυροι-Γκααραγκούνηδες».

Χάρτα τῆς Ἑλλάδος

Σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὴ γενέτειρά του, τὸ Βελεστίνο, ὁ Ρήγας καταχωρίζει στὴ δωδεκάφυλλη *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*²¹. Παραθέτει τὸ τοπογραφικὸ διάγραμμα τῆς γενέτειρας του, τὴν «Ἐπιπεδογραφία²² τῆς Φερᾶς λεγομένης νῦν Βελεστίνος», πού εἶναι δικό του δημιούργημα, ὅπου σημειώνει πολλὰ στοιχεῖα τοῦ Βελεστίνου τῆς ἐποχῆς του²³. Ἀποτελεῖ ἕναν ὕμνο στὴ γενέτειρά του. Μάλιστα, τοποθετεῖ τὸ σχεδιάγραμμά της πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιπεδογραφία τῶν Ἀθηνῶν καὶ δίπλα στὸν τίτλο τῆς Χάρτας, στὴν πιὸ εὐδιάκριτη καὶ κεντρικὴ θέση, προσφέροντας καὶ ἕνα διδάγμα πὼς θὰ πρέπει νὰ τιμᾶ κανεὶς τὴ γενέτειρά του²⁴. Καταγράφει τὰ τουρκικὰ καὶ χριστιανικὰ νεκροταφεῖα, τὰ ὁποῖα βρισκόνταν δίπλα στὶς ἀντιστοιχες συνοικίες τῶν χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν, στὸν οἰκιστικὸ ἴστό τοῦ Βελεστίνου τῆς ἐποχῆς του²⁵, ὁ ὁποῖος ἐκτεινόταν ἀπὸ τὰ «Περιβόλια», τοὺς μπακτσέδες,

21. Βλ. Ρήγα Βελεστινλή, *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*, Βιέννη 1796-1797. Αὐθεντικὴ ἐπανέκδοση ἀπὸ τὴν Ἐπιστημονικὴ Ἐταιρεία Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, μετὴν ἐπιμέλεια Δημ. Καραμπερόπουλου καὶ τὴν ὑποστήριξη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1998.

22. Βλ. 4ο φύλλο τῆς Χάρτας. Ἴσως σημειωθεῖ ὅτι ὁ ὅρος «ἐπιπεδογραφία» εἰσάγεται στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μᾶλλον ἀπὸ τὸν Ρήγα Βελεστινλή. Πρβλ. Στεφ. Κοιμάνουδης, *Συναγωγή νέων λέξεων*, 1900, ἐπανάκδ. 1980, σελ. 398.

23. Βλ. τὴ σημαντικὴ μελέτη τοῦ Εὐαγγ. Κακαβογιάννη, «Ἡ "Ἐπιπεδογραφία τῆς Φερᾶς" τοῦ Ρήγα Βελεστινλή ἀπὸ ἄποψη ἀρχαιολογική», *Υπέρεια*, τόμ. 1, Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου «Φεραὶ Βελεστίνου-Ρήγας» (Βελεστίνο 1986), Ἀθήνα 1990, σελ. 423-448.

24. Ἡ παράθεση ἀπὸ τὸν Ρήγα Βελεστινλή τοῦ τοπογραφικοῦ διαγράμματος τῆς γενέτειράς του εἶναι ἀκόμη μιὰ ἰσχυρὴ ἀπόδειξη τῆς ντόπιας καταγωγῆς του, πού θὰ ἔπρεπε οἱ ἐπιστήμονες πού διατείνονται χωρὶς τεκμήρια γιὰ τὴ βλάχικη καταγωγὴ τοῦ Ρήγα νὰ τὴν εἶχαν λάβει σοβαρὰ ὑπ' ὄψιν τους. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἔχει ὑποστηρίξει ὁ Λεάνδρος Βρανούσης, ἂν εἶχε μιὰ τέτοια καταγωγὴ, ἂν γνώριζε τὸ Περιβόλι ἢ καὶ τὰ ἄλλα βλαχοχώρια τῆς Πίνδου, τὸ πιὸ φυσικὸ θὰ ἦταν νὰ εἶχε γράψει κάτι γι' αὐτὰ καὶ θὰ τὰ εἶχε ἀναγράψει στὴ Χάρτα του. Βλ. Λ. Βρανούση, *Ρήγας Βελεστινλής*, ἔκδοση Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας Μελέτης Φερῶν-Βελεστίνου-Ρήγα, Ἀθήνα-Βελεστίνο 1998, σελ. 15 καὶ Δημ. Καραμπερόπουλου, *Ὄνομα καὶ καταγωγὴ τοῦ Ρήγα Βελεστινλή*, Β΄ ἔκδ., Ἀθήνα-Βελεστίνο 2000, σελ. 71 κ. ἑξ.

25. Ἡ χριστιανικὴ συνοικία τοῦ Βελεστίνου καταστράφηκε κατὰ τὰ Ὀρλωφικὰ καὶ στὴ συνέχεια μετὰ τὴν ἐπανάσταση τῶν κατοικῶν τοῦ Πηλίου καὶ Θεσσαλομαγνησίας, 11 Μαΐου 1821, μετὰ τὴν ἐπίθεση τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ

μέχρι τις υπώρειες «του Χαλκοδωνείου», της σημερινής Μαλούκας. Επίσης, σημειώνει τις όδικές ἀρτηρίες προς τὰ Φάρσαλα, τὸν Ἄλμυρό, τὴ Λάρισα, τὴ «Μικρὰ Φερά» τὴ λεγόμενη Ἱερός Γεώργιος, τὸ δρόμο Βόλο-Λάρισα, τοὺς νερόμυλους καὶ τὴν «Υπέρεια Κρήνη λεγομένη Κεφαλόβρυσον»²⁶. Ἐπισημαίνει ὀρισμένες ἀρχαιότητες, τὴ «Δημόσιο Ἀγορά», τὸ «Στάδιον», «Ὁρολόγι τοῦ ἡλίου ἀρχαιότατον», τὸ «ἱερὸν δάσος δρυῶν»²⁷. Μάλιστα, ἡ σημερινή θέση τοῦ χώρου «Σπίτι τοῦ Ρήγα» εἶναι δυνατὸν νὰ ἐντοπισθεῖ στὴν Ἐπιπεδογραφία τοῦ Βελεστίνου τοῦ Ρήγα, ὅπου ἀποτυπώνονται οἱ δρόμοι ποὺ περιβάλλουν τὸ χωρὸ αὐτό²⁸.

Ἀκόμη ὁ Ρήγας καταχωρίζει διπλά στὴν ἐπιπεδογραφία καὶ κείμενα ἀπὸ τοὺς κλασσικούς συγγραφεῖς γιὰ τὶς ἀρχαῖες Φερέες καὶ τὴν Ἱερός Κρήνη. Συγκεκριμένα ἀναφέρει κείμενα ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, «Οἱ δὲ Φεράς ἐνεμνεντο παρὰ Βοιβηίδα λίμνην, Ἰλ. (ιάς) Β», ἀπὸ τὸν Στράβωνα, «Ἐν μέσῃ τῇ Φεραίων πόλει κρήνη περίφημος ἐστίν, ἣν Ἱερείαν καλοῦσι, βιβ. θ', φύλλ. 439», ἀπὸ τὸν Σοφοκλῆ, «ᾠ γῆ καὶ Φεραία χαῖρε, σύγγονον θ' ὕδωρ, Ἱερεῖα κρήνη, νόμα θεοφιλέστατον», ἀπὸ τὸν Ἀπολλώνιο τὸν Ρόδιο, «Οὐδὲ Φεραῖς Ἱερός εὐκρήνεσσιν ἀνάσσων, μίμνεν ὑπὸ σκοπιῆν ὄρεος Χαλκοδονίσιον, Ἄργον. α'».

Βελεστίνου καὶ τῆ συνεδρίασή τους πρὸς τιμὴν τοῦ Ρήγα ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, τῆ «Βουλῆ Θεσσαλομαγνησίας». Γι' αὐτὸ καὶ ὁ χώρος «Σπίτι τοῦ Ρήγα» βρίσκεται ἔκτοτε ἐκτὸς τοῦ οἰκιστικοῦ ἰστοῦ τοῦ μετὰπειτα Βελεστίνου.

26. Ἡ Ἱερός Κρήνη ἢ Κεφαλόβρυσος τὴ χρονιά τῆς ἐπετείου τῶν διακοσίων χρόνων (1798-1998) ἀπὸ τὸ μαρτυρικό θάνατο τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ στέρεψε καὶ μέχρι σήμερα δὲν ἔχει νερό, ἀποτέλεσμα τῆς ὑπεραντλήσεως τῶν ὑπογείων ὑδάτων.

27. Ἄν καὶ ἔχει μειωθεῖ ὁ ἀριθμὸς τους λόγω τῆς ὑλοτόμησης, ὑπάρχουν ἀκόμη ἀρκετὲς βελανιδιές στὸ χωρὸ ὅπου ὁ Ρήγας ἀναγράφει τὸ «Ἱερὸν δάσος δρυῶν». Ἐπισημαίνεται πάντως ὅτι στὴν περιοχὴ αὐτὴ ὑπάρχουν «βακούφικα» κτήματα ποὺ ἀνήκουν στὸν Ἱερό Ναὸ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Βελεστίνου. Στὸ ναὸ αὐτὸ ὁ Ρήγας σημειώνει τὴν ὑπαρξὴ προγενέστερου ναοῦ τῆς «Ἁγίας Παρασκευῆς» καὶ «ντζαμί».

28. Ἀντίρρηση περὶ τούτου σημειώνει ὁ Ν. Πολίτης, «Ἡ νεότης τοῦ Ρήγα», Ἐστία, τόμ. 10, 1885, σελ. 14, ὅπου χαρακτηριστικὰ γράφει «... καὶ τὶς κρημνισμένη οἰκία δεικνύται ὡς οἰκία τοῦ Ρήγα, εἰ καὶ παντελῶς ἀβάσιμος ἐλέγχεται τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς «ἐπιπεδογραφίας» τοῦ Βελεστίνου, τῆς παρεμβεβλημένης ἐν τῇ «Χάρτῃ τῆς Ἑλλάδος», ἣν ὁ ἴδιος ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ». Περὶ τῆς ἀντιρρήσεως αὐτῆς παρατηροῦμε ὅτι ὁ Ν. Πολίτης δὲν εἶχε αὐτοψία τοῦ χώρου, διότι δὲν ἐπισκέφθηκε τὸ Βελεστίνον γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ ἀρθροῦ του, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος. Ἐπὶ πλέον ὁ χώρος «Σπίτι τοῦ Ρήγα» βρίσκεται στὸν οἰκιστικὸ ἰστὸ τοῦ Βελεστίνου τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα, ὅπως ἀποτυπώνεται ἐπακριβῶς στὴν Ἐπιπεδογραφία τοῦ Βελεστίνου ἀπὸ τὸν Ρήγα. Οἱ δρόμοι ποὺ περιβάλλουν καὶ τῶρα τὸ χωρὸ αὐτὸ ἀποτυπώνονται στὴν ἐπιπεδογραφία του. Ἄρα θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται «ἀβάσιμος» ἡ ἀντίρρηση τοῦ Ν. Πολίτη.

Ένα άλλο σημείο, όπου τονίζει τη γενέτειρά του είναι και η παράθεση των δύο αρχαίων νομισμάτων των Φερών, στα όποια όμως χρησιμοποιεί το όνομα του Βελεστίνου²⁹. Το ένα νόμισμα βρίσκεται δίπλα στην επίπεδογραφία της Φεράς όπου στη μία όψη σημειώνει «*Ἡρακλῆς ταύρον δαμάζων. Τό εὐκαρπον*» και στην άλλη όψη «*ἡ Ὑπερεία διαιρουμένη εἰς πολλοὺς ρύακας, τοὺς κήπους ἀρδεύουσα, ἐν οἷς ἵππος, τὸ Ἴππόβοτον*». Το δεύτερο νόμισμα κάτωθεν τῆς Χαλκιδικῆς και δίπλα στη Σκόπελο, στη μία όψη αναγράφει «*Φερά θυγάτηρ Αἰόλου*» και στην άλλη όψη «*Ἡ Ὑπερεία πηγὴ τὸ Κεφαλόβρυσον*».

Ἐπίσης στό φύλλο 5 στη Θεσσαλία σημειώνει, μάλιστα μέ τό συμβολισμό πόλεως, όπου στό παρελθόν εἶχε τειχη, «*Φερά. Βελεστίνος*», και μέ τό συμβολισμό χωρίου «*Φερά Μικρή. Ἅγιος Γεώργιος*». Ἐντύπωση προκαλεῖ ὡστόσο πῶς ὡς ποταμό «*Ὑπερία. Κεφαλόβρυσον π. (οταμός)*» αναγράφει τό σχηματισμό τοῦ ρύακος μέ τό νερό τῆς Ὑπέρειας, Κεφαλοβρύσου, πού χύνεται στη λίμνη, «*Βοιβίη. Κάρλα λίμνη*». Ἀκόμη στό φύλλο 10, στό πάνω περιθώριο, ὁ Ρήγας ἀρχίζει μέ τό ὄνομα τοῦ Ἀδμήτου τήν παράθεση των ὀνομάτων των ἐνδόξων και σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος, στους ὀποίους ἐντάσσει ἐπί πλέον και τόν Ἰάσονα των Φερῶν³⁰.

Β. Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς προσθέτει στό ὄνομά του και τό «*Θετταλός*» δηλωτικό τῆς καταγωγῆς του ἀπό τήν εὐρύτερη περιοχή. Γι' αὐτό και μνημονεύονται μερικά στοιχεῖα για τά μέρη τῆς Θεσσαλίας, για τά ὀποῖα παραθέτει πληροφορίες στα ἔργα του.

29. Ὁ Ρήγας στα νομίσματα τῆς Χάρτας του συχνά παραθέτει τά ὀνόματα των πόλεων τῆς ἐποχῆς τους ἀντί των ἀρχαίων ὀνομάτων πού αναγράφουν τά νομίσματα. Ἀναφέρουμε μερικά ἀκόμη παραδείγματα: Φενεῶν-Φονιά, Αἰγίου-Βοστίτζας, Περινθίων-Ἡρακλείας, Λευκαδίων-Ἁγίας Μαύρας, Κυθνίων-Θερμιῶν, Ἀκτίων-Πούντας, Ὀποντίων-Ταλαντίου, Ἀβδηρίων-Λαγοῦ, Ἀμφιπολιτῶν-Χρυσόπολης, Οὐρανούπολεως-Ἀθωνος, Νεαπόλεως-Καβάλας, Χαλκιδέων-Εὐρίπου, Φάλαννας-Διριλί, Παγασαίων-Βόλου. Μ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ Ρήγας θά ἤθελε νά δείξει στους σκλαβωμένους Ἑλληνας τήν ἱστορική συνέχεια των πόλεων τους και νά ἐξυψώσει ἔτσι τό ἠθικό τους μέ σκοπό νά τοὺς ὠθήσει στόν ἀγῶνα τῆς ἐπανάστασης.

30. Για τόν Ἰάσονα των Φερῶν γίνεται ἀναφορά στόν Νέον Ἀνάχαρση, Βιέννη 1797, σελ. 127-133, όπου χαρακτηριστικά σημειώνεται ὅτι τήν πόλη των Φερῶν «*τήν ὕψωσεν εἰς βαθμόν τοῦ νά τήν καταστήσῃ τρομεράν εἰς τήν Ἑλλάδα και εἰς τά μακρινά ἔθνη*». Ὁ Ἰάσων εἶχε σχεδιάσει τή συνένωση των Ἑλλήνων και τήν ἐκστρατεία ἐναντίον των Περσῶν διά τήν κατάλυση τῆς αὐτοκρατορίας τους πρὶν ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο.

Νέα Πολιτική Διοίκησης

Τή Θεσσαλία φέρνει ως παράδειγμα στη Νέα Πολιτική Διοίκηση³¹, στο Σύνταγμά του, άρθρο 3, για τήν διαίρεση τοῦ κράτους του σέ ἐπαρχίες-τοπαρχίες: «Ἄρθρο 3. Διαμοιράζεται διά τήν εὐκολίαν τῆς διοικήσεως καί διά νά γίνεται ἡ δικαιοσύνη ὁμοιοτρόπως, εἰς ἐπαρχίας, τοπαρχίας καί προεστώτα. Ἦγουν, ἐπαρχία λέγεται ἡ Θεσσαλία, τοπαρχία ἡ Μαγνησία (ἤγουν τοῦ Βόλου τά χωρία) καί προεστώτον ἡ πολιταρχία τῆς Μακρυνίτζας ἐπάνω εἰς δώδεκα χωρία».

Ὀλύμπια

Ὁ Ρήγας στόν πρόλόγό του στά Ὀλύμπια τοῦ Μεταστάσιο παραθέτει μία σημαντική πληροφορία, ὅτι τά ἀγωνίσματα τῶν ἀρχαίων Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐπιβίωσαν στίς μέρες του στή Θεσσαλία καί στήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα. Ἐνισχύει κατ' αὐτόν τόν τρόπο τήν αὐτοσυνειδησία, τό φρόνημα τῶν σκλαβωμένων τονίζοντας τήν ιστορική συνέχειά τους μέ τή διατήρηση τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγωνισμάτων τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τίς ἡμέρες τους. Ἐναγράφει ὅλα τά Ὀλυμπιακά ἀγωνίσματα καί χαρακτηριστικά παρατηρεῖ:

«Ἐκ τούτων ὁ δρόμος, ἡ πάλη, ὁ δίσκος, τό ἄλμα καί τό παγκράτιον, παίζονται μέχρι τῆς σήμερον εἰς τήν Θεσσαλίαν καί εἰς ὅλην τήν Ἑλλάδα».

Νέος Ἀνάχαρσις

Ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς στό κεφάλαιο «Θεσσαλία» τοῦ βιβλίου *Νέος Ἀνάχαρσις*, πού μετέφρασε, καταχώρισε πολλές ὑποσημειώσεις γιά τόπους τῆς Θεσσαλίας; δεῖγμα κί' αὐτό τῶν ιδιαίτερῶν του σχέσεων μέ τήν Θεσσαλία. Δικαιολογεῖ κατ' αὐτόν τόν τρόπο καί τό «Θετταλός» στήν ὑπογραφή του: «Ρήγας Βελεστινλῆς Θετταλός». Ἔτσι σέ ὑποσημείωση παραθέτει ἕνα κείμενο³², γιά νά ὑπερασπίσει τοὺς Θεσσαλοὺς ἀπό τήν ἄδικη κρίση τοῦ Γάλλου συγγραφέως, ὁ ὁποῖος παρατηρεῖ ὅτι «Ὁ Λουκιανός διηγεῖται ἕνα ἐπίγραμμα ὅπου ἔγινε δι' ἕναν Θετταλόν, περιεχόμενο εἰς αὐτάς τὰς λέξεις: Ὁ Δῆμος ἀνήγειρεν αὐτόν τόν ἀνδριάντα εἰς τόν Ἰλαρίωνα, ἐπειδή καί

31. Σέ ἀντιδιαστολή μέ τήν ἕως τότε ἐπικρατοῦσα πολιτική διαίρεση τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ Ρήγας ἀντιπρότεινε νέο σχῆμα διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ κράτους του σέ ἐπαρχία-τοπαρχία-προεστώτα, φέροντας μάλιστα ὡς παράδειγμα τή διαίρεση τῆς περιοχῆς ἀπό ὅπου καταγόταν, «Θεσσαλία - Μαγνησία - Μακρυνίτσα», παράδειγμα πολύ φυσικό, ὅπως θά ἔκανε καί ὁ καθέννας μας.

32. Βλ. *Νέος Ἀνάχαρσις*, τόμος τέταρτος, Βιέννη 1797, σελ. 124-126.

ἐχόρευε καλά εἰς τόν πόλεμον». Καί ὁ Ρήγας γράφει στήν ὑποσημείωσή του: «Τό ἐπίγραμμα τοῦ Λουκιανοῦ δέν εἶναι πρός καταφρόνησιν τῶν Θετταλῶν, καθὼς συμπεραίνει ὁ Ἀνάχαρσις...». Παραθέτει τά εἶδη τῶν χορῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνας ἦταν ὁ «συγκαθιστός» πού χορεύεται στή Θεσσαλία,

«Συγκαθιστός, ὑπό δύο, εἰς τήν Θεσσαλίαν»

καί ἀποδεικνύει ὅτι ἦταν ἄδικη ἡ κρίση τοῦ συγγραφέως, ἀποκαλῶντας, μάλιστα, «συμπατριώτη» τοῦ τόν Θεσσαλό Ἰλαρίωνα³³:

«...Συμπεραίνεται λοιπόν ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ συμπατριώτης μου Ἰλαρίων, μόνος, ἐν τῇ παρεμβολῇ τοῦ πολέμου, μεταξύ ἐνόπλων συντρόφων, ἀπέναντι τοῦ ἀντιπαρατεταγμένου ἐχθροῦ, ἐπὶ τῆς ἡμαγμένης πεδιάδος τοῦ στρατοπέδου, δέν ἦτον καιρός νά χορεύσῃ τήν σικινιν ἢ τόν κόρδακα, ἀλλά τόν πυρρίχιον, διεγερτικόν ἐφόδου, καί δικαίως τῷ ἐνήγειρεν ὁ ἄνθρωπος τόν ἀνδριάντα».

Στήν ἴδια αὐτή ὑποσημείωση ὁ Ρήγας ἀναφέρει πῶς ὁ ἴδιος εἶδε πολλές φορές στήν Πορταριά τῆς Μαγνησίας νά χορεύεται ἓνα ἀπό τά εἶδη τῶν χορῶν πού ἀπαριθμεῖ. Ἡ παρατήρηση αὐτή δείχνει ὅτι πολλές φορές θά εἶχε ἐπισκεφθεῖ τήν Πορταριά καί τό πῶς πιθανό θά εἶναι πῶς αὐτό θά γινόταν κατά τόν καιρό τῶν σπουδῶν του, πού θά μετέβαινε στό Ἑλληνομουσεῖο τῆς Ζαγοράς³⁴. Χαρακτηριστικά σημειώνει:

«... Μάνδρα-χαβασί³⁵ ὑφ' ἑνός, σπαθί κρατοῦντος καί διαφόρους κύκλους εἰς τόν ἀέρα διαγράφοντος μέ αὐτό· τόν εἶδον πολλάκις εἰς τήν χώραν τῆς Μαγνησίας Πορταρίαν, χορευόμενον ἀπό Τούρκους...».

33. Στό γαλλικό κείμενο τό ὄνομα εἶναι «Plation», σχετικά βλ. τό σχόλιο τοῦ Λεάνδρου Βρανούση, *Ρήγας*, Βασιική Βιβλιοθήκη, ἀρ. 10, Ἀθήνα, [1954], σελ. 340, ὑποσημ. ἀρ. 12. Ὅμως μπορούμε νά σημειώσουμε ὅτι μάλλον μέσα στή βιάση τῆς ἐπαναστατικῆς χρονιάς τοῦ 1797, πού τότε ὁ Ρήγας τύπωνε τά βιβλία του, τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καί τήν *Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*, τό πῶς πιθανό θά εἶναι νά μή διάβασε τό κείμενο τῆς παραπομπῆς τοῦ Λουκιανοῦ, πού γράφει τό ὄνομα «Plation». Ἴσως νά ἦταν καί κακοτυπωμένο, τό συγκεκριμένο τυπογραφικό στοιχείο στό βιβλίο, πού θά εἶχε μπροστά του, καί θά πέρασε τό λατινικό τ ὡς ι, καί ἔτσι νά μετατράπηκε τό «Plation» σέ «Ἰλαρίων», μιά καί τό ὄνομα «Εἰλατίων» δέν ἦταν ἀπό τά συνειθισμένα ὀνόματα.

34. Ἀπό τήν ἐποχή τῆς φοιτήσεως τοῦ Ρήγα στή σχολή τῆς Ζαγοράς ἔχουμε τό βιβλίο τῶν ἀρχαίων γεωγράφων, ἐκδοσῆ τοῦ 1561 μέ αὐτόγραφο τοῦ μαθητοῦ Ρήγα καθὼς καί τήν ὑπογραφή του, δηλωτικό ὅτι τό βιβλίο εἶναι τοῦ «Ρήγα Κυρίτζη Βελεστίνου», δηλ. τοῦ Ρήγα τοῦ Κυρίτζη τοῦ ἐκ τοῦ Βελεστίνου καταγομένου.

35. Γιά τήν ἀναγραφή τοῦ ξενικοῦ ὀνόματος τοῦ χοροῦ, ὁ Ρήγας μέ θλίψη παρατηρεῖ στήν ἴδια σελίδα: «Ἀφοῦ ἐχάσαμεν τό πᾶν, συνεχάθησαν καί τά ὀνόματα τῶν χορῶν», θέλοντας ἔτσι νά τονίσει τήν σημασία τῆς σκλαβίας στήν ἀλλοτριώση καί τῆς γλώσσας.

Σέ μία άλλη ύποσημείωση καταγράφει ένα γεγονός πού συνέβη τό 1769 στό γειτονικό χωριό τού Βελεστίνου, τήν «Κάπουρνα», γιά τήν όποία σημειώνει ότι εἶναι «χώρα τῆς Μαγνησίας» καί οἱ κάτοικοί τῆς ἔγιναν σκλάβοι ἑνός τοκογλύφου, στόν όποιο δέν μπορούσαν νά πληρώσουν τόν υπερβολικό ἐτήσιο τόκο τῶν χρημάτων, τῶν «ἄσπρων», πού εἶχαν δανεισθεῖ. Συγκεκριμένα γράφει:

«Ἐν ἔτει 1769 οἱ κάτοικοι τῆς Κάπουρνας (χώρα τῆς Μαγνησίας) ἐβιάσθησαν νά πωλήσωσι κατά τόν αὐτόν τρόπον τήν ἐλευθερίαν τῶν εἰς ἕναν Ἄρβανίτην, ὀνόματι Μουσλή- Μήν ἠμποροῦντες νά πληρώσωσι τό υπερβολικόν διάφορον τῶν ἄσπρων του, τά δέκα δεκαοκτώ τόν χρόνον, - ἐπί συμφωνία τοῦ νά τούς ἀφήσῃ νά κατοικοῦν τόν πετρώδη καί ἄκαρπον τόπον τῶν καί νά παίρνη αὐτός τά κέρδη τοῦ κόπου τῶν. Ὅστις, κτίζοντας ἐκεῖ ἕναν πύργον δια μέσου τῶν, τούς βασιτᾶ εἰς τήν πλέον κατησχυμμένην σκλαβίαν»³⁶.

Γιά τό ἐπίγειο τῶν ἀρχαίων Φερῶν, τίς Παγασές καί τήν γύρω περιοχή, ὁ Ρήγας γράφει μία ἐκτενῆ ύποσημείωση³⁷, ἡ όποία παρατίθεται κατωτέρω: «Εἰς αὐτόν τόν λιμένα, κατά τήν βάσιν τοῦ ἀκρωτηρίου Πύρρας καί Δευκαλιῶνος, λεγόμενον σήμερα Ἄγκιστρι³⁸, κεῖνται τά ἐρείπια τῆς Δημητριάδος, λεγομένης ἄχρι τοῦ νῦν Παλάτια³⁹. Ἔχει τά προτερήματα όποῦ διαλαμβάνει ἡ Γεωγραφία τῶν Δημητριάδων, φύλ. 213. Εὐρίσκεται ἐκεῖ πλήθος μαρμάρων μεγίστων καί τά τείχη τῆς πόλεως σῶα σχεδόν. Ἢμπορεῖ νά τά περιέλθῃ τινάς εἰς μιᾶς ὥρας διάστημα. Τῶν ὑδραγωγείων καί ἄλλων ἀρχαιοτήτων, τεμάχια σῶζονται.

36. Νέος Ἀνάχαρσις, Βιέννη 1797, σελ. 121-122. Τό γεγονός αὐτό, πού οἱ κάτοικοι τῆς Κάπουρνας χάσανε τήν ἐλευθερία τους, γίνανε σκλάβοι τοῦ τοκογλύφου, πιθανόν νά ἔπαιξε ρόλο στήν ἐπαναστατική σκέψη τοῦ Ρήγα Βελεστινλή, ὅταν συνέτασσε τό 1797 τή Νέα Πολιτική Διοίκηση. Ὡς γνωστόν στά Δίκαία τοῦ Ἀνθρώπου ὁ Ρήγας στό 35 ἄρθρο τοῦ γαλλικοῦ κειμένου, πού μετέφρασε, πρόσθεσε σχετική παράγραφο γιά νά προστατέψῃ τόν πολίτη τῆς Δημοκρατίας του ἀπό τήν τοκογλυφία. Συγκεκριμένα γράφει: «Τά χρέη τῶν πόλεων, πολιτειῶν, χωρῶν (=κωμοπόλεων), καί τῶν κατά μέρος πολιτῶν, όπου ἔχρεωστοῦντο παρθέντα πρό πέντε χρόνων καί εἰς αὐτό τό διάστημα ἐπληρώνετο διάφορον (=τόκος) εἰς τούς δανειστάς, ἡ παρούσα Διοίκησης τά ἀναίρει καί οἱ δανεισταί δέν ἔχουν νά ζητοῦν εἰς τό ἐξῆς μήτε κεφάλαιον, μήτε διάφορον ἀπό τούς χρεώστας, ὡσαν όπου ἐπῆραν τά δάνειά τῶν, διότι διπλώνουν (=διπλασιάζουν) τά κεφάλαια εἰς πέντε χρόνους». Πρβλ. Σάββα Σπέντζα, «Προσέγγιση στήν οἰκονομική, κοινωνική καί δημοσιονομική σκέψη τοῦ Ἐθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλή», Ὑπέρεια, τόμ. 2, Πρακτικά Β' Διεθνούς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστινο-Ρήγας», (Βελεστίνο 2-4 Ὀκτ. 1992) Ἀθήνα 1994, σελ. 691-707, ἐδῶ στή σελ. 699.

37. Νέος Ἀνάχαρσις, 1797, σελ. 141-142,

38. Τό τοπωνύμιο Ἄγκιστρι τό μνημονεύει ὁ W. M. Leake, *Travels in Nothem Greece 1801, 1805 and 1806*, τόμ. 4, Λονδίνο 1835, σελ. 367 καί διατηρεῖται μέχρι σήμερα.

39. Ἐπίσης, τό τοπωνύμιο «Παλάτια» παραμένει μέχρι σήμερα.

Ἐμβαίνοντας εἰς τόν μυχόν τοῦ λιμένος, ὀνομαζόμενον Μπουμπουλήθρα⁴⁰ (τοῦτέστι βορβορολύθρα, ἐπειδὴ καὶ εἶναι λασπώδης ἐξ αἰτίας τῶν καταφερομένων χειμάρρων ἐν καιρῷ βροχῆς), ἦτον ἡ πόλις Ἄμφαναί, καὶ λέγεται τὴν σήμερον Κεραμίδι. Μάρμαρα καὶ ἀρχαιοτέρες εἶναι ἐκεῖ πολλά, καὶ προπάντων δύο σπήλαια θεωρίας ἄξια εἰς περιέργων ὀφθαλμούς. Ἐκεῖ εἶναι τὸ Δίμηνον, Διμήνη κοινῶς, διὰ τὸ τὰς δύο μῆνας τοῦ λιμένος θεωροῦν, καὶ ἓνα οἶκημα καλούμενον λαμόσπιτον, ὅλος δὲ ὁ περίξ τόπος ὀνομάζεται Λάμια⁴¹. Ἄραγε πόθεν; Ἴσως καμμία γυνὴ ἀπὸ τὴν πόλιν Φθιώτιδος Λάμιαν, ἐξορισθεῖσα ἐκεῖσε διὰ τὴν μαγικὴν τέχνην τῆς, μετέδωκε τὴν ὀνομασίαν τῆς, ἐπειδὴ οἱ χυδαῖοι καὶ τώρα θεωροῦσι τὰ περίξ ἐκεῖνα ὡς μαγικά. Ἡ καμμία ἀποικία τῆς ρηθείσης πόλεως ἔδωσε τὸ ὄνομά τῆς.

Ἄντικρὺ τοῦ νησίου, ὅπου εἶναι ὁ Ἅγ. Νικόλαος⁴², ἐπάνω εἰς τὸ Ἄγκίστρι, εἶναι ἓνα οἶκημα μέγαν πελεκημένον μὲ σφυρὶ εἰς μίαν μόνην πέτραν, καὶ λέγεται Δασκαλιό κατὰ παραφθοράν τοῦ Δευκαλίων. Ὁλος ὁ τόπος αὐτός ἐξουσιάζεται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Μακρυνίτζας, οἵτινες μὲ τοῦτο ἀποδεικνύουσι πὼς ἦσαν οἱ καθαυτοὶ πολῖται τῆς Δημητριάδος, καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησίν⁴³ τῆς μετοίκησαν ἐκεῖ ὅπου εἶναι τώρα, ἢ μέρος των διεσπάρη εἰς 14 βακούφια χωρία, καὶ ὡς συμπολίται εἶναι ἐνωμένοι εἰς τὰ δασίματά των. Ὅρ. Γεωργ. τῶν Δημητρίων, φύλ. 214».

Πορταριά-Κένταυρος Χείρων

Ὁ Ρήγας καταχωρίζει ἐπίσης μίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπόσημείωση γιὰ τὴν Πορταριά καὶ τὸν Κένταυρο Χείρωνα:

«Ἄνωθε τῆς χαριεστάτης χώρας Πορταρίας (ἣτις ἔχει δίκαιον νὰ μεγαλαυχῆ ὡς ἡ τερπνοτέρα ἀπασῶν τῶν ἐκεῖσε διὰ τε τὴν τοποθεσίαν

40. Ἡ περιοχὴ καὶ σήμερα ὀνομάζεται Μπουμπουλήθρα.

41. Τὸ τοπωνύμιον «Λάμια» σώζεται μέχρι σήμερα. Πληροφορίες ἀπὸ τὴν Λυκειάρχην καὶ Μαίρη Καρουκανίδου. Ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ρήγας προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τοπωνυμίου «Λάμια»

42. Τὸ ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὸ νησάκι, πού μνημονεύει ὁ Ρήγας, βρίσκεται μέχρι σήμερα. Βλ. τὴν πρόσφατη φωτογραφία καὶ Δημ. Καραμπέρουλος, «Μνεῖα τῆς νησίδας μὲ τὸν Ἅγιο Νικόλαο στὸ Ἄγκίστρι (Παγασητικῶν)», ἐφημ. Βόλου «Ἡ Θεσσαλία», 13 Αὐγούστου 2000, σελ. 13.

43. Θὰ ἐννοεῖ τὴν κατάκτησιν τῆς Δημητριάδος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, πού συνέβη μαζί μὲ τὴν υπόλοιπην Θεσσαλίαν στὰ 1423 καὶ οἱ ὅποιοι μετέφεραν τὴν ἔδραν τους στὸ κάστρο τοῦ Βόλου. Βλ. Βαγγέλης Σκουβαρᾶς-Κίτσος Μακρῆς, Ἀρχαιολογικὸς καὶ ἱστορικὸς ὁδηγὸς Θεσσαλίας, Βόλος 1958, Β' ἔκδοσις, Βόλος 1999, σελ. 23.

καί τάς ψυχοτάτας καί διειδεστάτας δύο πηγάς τοῦ ποταμοῦ, καλουμένου τήν σήμερον Μάννα⁴⁴), κείται ἡ ὑψηλότερα κορυφή τοῦ Πηλίου, λεγομένη Πηλασιδί, τούτέστι Πηλέας εἶδεν, ἢ Πηλέως ἴδιον. Ἐκεῖ εἶναι ἔν σπήλαιον⁴⁵ εὐρυχωρότατον, μέ χωρίσματα διάφορα μέσα· καί ἐπειδή σφάζεται αὐτό τό ἴχνος τῆς φερωνύμου ὀνομασίας τοῦ Πηλέως μέχρι τοῦ νῦν, ἄν μοι ἦτον συγχωρημένον, ἐγὼ ἤθελεν εἰπῶ ὅτι ἐκεῖ ἴσως ἔγιναν οἱ γάμοι τοῦ ἥρωος αὐτοῦ καί τῆς Θέτιδος, καί τούτου ὑποτιθεμένου, ἔπεται καί ὁ Κένταυρος Χείρων ἐκεῖ νά ἀνέθρεψε τόν Ἀχιλλέα, ὡς εἰς ἐγνωσμένον εἰς τοὺς γονεῖς του τερπνόν, ὑγιεινόν καί παράμερον τόπον»⁴⁶.

Τά Τέμπη καί ὁ ἱστορικός «Πάβ»

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καί ἡ σημαντική ὑποσημείωση τοῦ Ρήγα, πού ἀναφέρεται στά Τέμπη⁴⁷. Σημειώνει ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε ἰδίαν ἀντίληψη γιά τήν ὠραιότητα τοῦ τοπίου τῶν Τεμπῶν, «ἶδον αὐτοπεί τήν ἀπεριγραφτον ὠραιότητα ἐκείνου τοῦ τόπου» καί μάλιστα τονίζει ὅτι ἤπιε νερό ἀπό τήν πηγή, ἡ ὁποία ἐξέρχεται ἀπό τόν ναό τῆς Ἀφροδίτης, πού τώρα εἶναι ἀφιερωμένος στήν Ἁγία Παρασκευή. Κι' αὐτά τά γράφει γιά νά ἀπαντήσει στίς ἀήθεις κατηγορίες τοῦ Γερμανοῦ Καθολικοῦ φιλοσόφου Corneille de Pauw (1739-1799), ὁ ὁποῖος στήν «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος»⁴⁸ γράφει ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς του καί ἐναντιώνεται στήν ὠραιότητα τῶν Τεμπῶν, χωρίς νά ἔχει ἐπισκεφθεῖ τήν Ἑλλάδα. Συγκεκριμένα ὁ Ρήγας γράφει:

«Ὁ κύρ. Πάβ εἰς τήν Ἱστορίαν του τῆς Ἑλλάδος, τόμ. α', σελ. 32, λέγει περί τῶν Τεμπῶν ταῦτα: «Οἱ ἀρχαῖοι μάς ἄφησαν τέσσαρας περιγραφάς τῶν Τεμπῶν. Αἱ τοῦ Πλινίου καί τοῦ Αἰλιανοῦ εἶναι καθαρώς μυθῶδεις, αἱ τοῦ Τίτου Λιβίου καί τοῦ Ὄβιδίου εἶναι ἀκριβῶς σύμφωνοι μέ τήν ἀλήθειαν. Οἱ νεώτεροι περιηγηταί καί οἱ

44. Παραμένει μέχρι σήμερα ἡ ἴδια ὀνομασία.

45. Ὡς «σπήλαιον τοῦ Ἀχιλλέως» τό μνημονεύει καί ὁ W. M. Leake, *Travels in Northern Greece*, ὁ. π., τόμ. 4, Λονδίνο 1835, σελ. 385.

46. *Νέος Ἀνάχαρσις*, 1797, σελ. 143.

47. *Νέος Ἀνάχαρσις*, 1797, σελ. 150 - 151.

48. Corneille de Pauw, *Recherches philosophiques sur les Grecs*, Βερολίνο 1788. Σημειώνουμε ὅτι τόν ἴδιο χρόνο κυκλοφόρησαν ἄλλες δύο ἐκδόσεις, μία στό Βερολίνο καί μία στό Παρίσι. Ἀπό τόν ἀριθμό τῆς σελίδας 30, πού ὁ Ρήγας παραπέμπει, συμπεραίνουμε ὅτι θά χρησιμοποίησε τήν ἐκδοση «A Berlin 1778. Chez George-Jacques Decker & Fils, et a Liege, chez Plomteux, imprimeur de Mgrs les Etas». Ἀκόμη ἐπισημαίνουμε ὅτι ὁ Ρήγας εἶναι ὁ πρῶτος ἀπό τοὺς Ἑλληνες λογίους πού καταφῆθηκε ἐναντίον τοῦ Pauw.

καταγράψαντες τά ύπομνήματά των, ώς ό μπαρών Τότ⁴⁹, ήσαν τόσον άμαθεΐς εις τήν άρχαΐαν γεωγραφΐαν, όπου συντυχαΐνουσιν άδιακόπως διά τά Τέμπη ώσαν διά μΐαν τερπνήν πεδιάδα. Έν καιρῷ όπου ό Αΐλιανός, όστις μέ όλον όπου τά έπερεξεθειασε τόσον, προσδιορίζει τό πλάτος των μόνον ένα πλέθρον, ή περίπου δεκαπέντε όργυΐων. Λοιπόν, δέν εΐναι μεγΐστη ματαιοφροσύνη, εις τήν όποιαν έπεσον διδόντες τό όνομα τερπνης πεδιάδος εις ένα κατάστενον δεκαπέντε όργυΐων πλάτους;».

Πΐπτει όμως εις παραλογισμόν, λαμβάνοντας τό μέρος άντί του όλου. Άληθινά, εις τήν άρχήν εΐναι στενή ή κοιλάς, πλήν, ακολουθώντας τό τρέξιμον του Πηνεού, πλατύνεται και εκτείνεται άμφοτέρωθε, περισσότερο δέ εις τήν άριστεράν όχθην, όπου εΐναι και πεδιάδες, των όποιων ή χλόη θερίζεται. Εΐδον άυτοπει τήν άπεριγραπτον ώραΐότητα εκείνου του τόπου, έπιον και νερόν από τό ύπόγειον του ναού της Άφροδίτης, νυν δέ Άγίας Παρασκευης. Δέν έχει κόσμον τέχνης, αλλά τίς κοσμιώτερα της φύσεως;

Ό κύρ Πάβ πρέπει νά έβγη από τό βόρειον φροντιστήριόν του, νά γίνη άυτόπτης της τοποθεσίας εκείνης, και τότε, πειθόμενος, άνυπερθέτως θέλει όμολογήσει, ώς ό Τότ, τήν ύπεροχήν των από κάθε άλλην. Εΐδέ και άπιστή εις τούς άυτόπτας και λογομαχη ισχυρογνωμονών, εΐναι άδικος»⁵⁰.

Στή συνέχεια ό Ρήγας αναφέρεται στις άδικες κατηγορίες εναντίον των Έλλήνων που γράφει ό Corneille de Pauw και τό συμπέρασμα στο όποιο κατέληξε από τήν άπάντηση κάποιου Έλληνα πώς τάχα άν άποκτήσουν τήν προτέρα τους δόξα οι Έλληνες θά σφάζουν τούς μη όρθοδόξους. Και ό Ρήγας έπιστημονικώτατα τονΐζει πώς δέν εΐναι δυνατόν από τό μέρος νά κατακρίνει κανείς τό όλον, φέρνοντας ώστόσο και ό ίδιος ένα αντίστοιχο εϋστοχο παράδειγμα μέ τούς Γερμανούς του Βουκουρεστΐου, για νά δείξει τό παράλογο του έπιχειρήματος του Γερμανού φιλοσόφου.

«Λέγει έτι πώς ήρώτησεν έναν Έλληνα (όστις ίσως νά ήτον κρεοπώλης): «Τί ήθελε κάμει τό έθνος του, άν ήθελε λάβει τήν πρώτην του λαμπρότητα;». Έκείνος τάχα νά απεκρίθη ότι «πρώτον κίνημά του ήθελεν εΐσται νά σφάξη τούς μη όρθοδόξους»⁵¹, και δράττεται λαβης προς γενικήν των Έλλήνων κατηγορίαν. Όμοιάζει τουτο ώσαν νά έρωτήση τινάς τούς εν Βουκουρεστΐω άρματοποιούς Γερμανούς, ποΐα ψηφΐσματα έχουσι νά εκδοθώσιν εις τό μέλλον από τό βουλευτήριον

49. Francois baron de Tott, 1733-1793.

50. Νέος Άνάχαρσις, 1797, σελ. 149-151.

51. Σημειώνεται ότι άλλη μΐα φορά ό Ρήγας κάνει αναφορά στους «όρθοδόξους»

τῆς πατρίδος των; καὶ ν' ἀκούσῃ, ὅτι πρῶτον θέλει εἶναι τὸ νὰ κοπῶ-
σιν οἱ πόδες ὄλων ἐκείνων ὅπου δὲν ἀρματηλατοῦσι! Καὶ ἐδῶ ἀπὸ τοῦ
μέρους τὸ ὅλον κατακρίνει».

Γιὰ τὰ Τέμπη συμπληρώνουμε ἄλλη μίᾳ ἀναφορά τοῦ Ρήγα στό βιβλίο
του *Φυσικῆς Ἀπάνθισμα*, ὅπου στό κεφ. «Περὶ Γῆς» γράφει ὅτι μέ τοὺς σει-
σμούς δημιουργοῦνται «βουνά, φαράγγια, λάκκους καὶ χάσματα». Προσθέ-
τοντας τὴν πληροφορία πῶς «εἰς τὰ πολυθρύλητα Τέμπη κατ' ἀνατολῶν τῆς
χώρας Ράψανης εὐρίσκονται τοιαῦτα χάσματα»⁵¹.

Πηνεῖος-Γόννοι

Τὸν Πηνεῖο ποταμὸ τὸν ἀναφέρει ὡς «Σαλαμβριά» καὶ γιὰ τοὺς Γόννους
παραθέτει μίᾳ ὑποσημείωση:

«Κατὰ τὴν περιγραφήν, ὅπου κάμνει ὁ συγγραφεὺς, φαίνεται πῶς νὰ
ἦτον οἱ Γόννοι κάτω ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἥλιαν εἰς τὰ ἀριστερά τῆς
Σαλαμβριάς, ἐκεῖ ὅπου ὀνομάζεται τώρα Μετόχι. Ἐπειδὴ ἐκεῖ συσφίγ-
γεται ὁ ποταμὸς. Ὁ τόπος αὐτός ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴν Ράψανην»⁵².

Μέρη τῆς Θεσσαλίας

Ὁ Ρήγας κατὰ τὴ μετάφραση τοῦ γαλλικοῦ κειμένου συμπληρώνει τὴν
ἐλληνικὴ ἔκδοσις τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος μέ ὀνομασίες τῆς ἐποχῆς του γιὰ
πόλεις καὶ χωριά. Ἔτσι στὴν πόλιν «Γόμφοι», σὲ ὑποσημείωσή του ἀνα-
γράφει «Σταγοί-Καλαμπάκα»⁵³, ἐνῶ στὴ Χάρτα του μνημονεύει τρία ὀνό-
ματα «Γόμφοι-Σταγοί-Καλαμπάκα» μέ πρῶτο τὸ «Γόμφοι»⁵⁴, ὅπως τὸ
ἀναγράφει καὶ ὁ πρότυπος χάρτης τοῦ Ντελίλ. Ἐπίσης καὶ γιὰ ἄλλα ὀνό-
ματα τοῦ Θεσσαλικοῦ χώρου τῆς ἀρχαιότητος γράφει τὰ ἀντίστοιχα ὀνό-
ματα τῆς συγχρόνου του ἐποχῆς, ὅπως «Συκούριον-Κεσερλί», «Τέμπη-
Μπαμπᾶς», «Φάλανα-Διριλί», «Γυρτώνη-Μπαλαμοῦτι», «Ἐλατίαι-Καστρί»,
«Μόψιον-Μακρυχώρι», «Ὁμολις-Κάστρον τῆς Ὁραίας», «Τιταρήσιος ποτα-
μὸς-Σαρανταπόρου»⁵⁵.

καὶ συγκεκριμένα στὸν «Ὑμνο πατριωτικὸ», στροφή 13 ὅπου ἀναφωνεῖ: «Ὅποιοι
λοιπὸν εἶναι καλὸς, κι ὀρθόδοξος χριστιανός, μέ τ' ἄρματα στό χέρι, ἄς δράμῃ σάν
ζεφετέρι, τὸ Γένος του νὰ σώσῃ μέ χαρά, μπρὲ παιδιά!».

52. *Φυσικῆς ἀπάνθισμα*, Βιέννη 1790, σελ. 58.

53. *Νέος Ἀναχάρσις*, 1797, τέταρτος τόμος, σελ. 147. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι στὴ
σελίδα 100 ἀναγράφει στό κείμενο τὸ ὄνομα «Πηνεός» καὶ στὴν ὑποσημείωση ἐπε-
ξηγεῖ τὴ σύγχρονή του ὀνομασία «Σαλαμβριάς».

54. *Νέος Ἀναχάρσις*, σελ. 162.

55. *Στὴ Νεωτερικὴ Γεωγραφία*, Βιέννη 1791, ἐπανεκδόση ἐπιμέλεια Αἰκ.
Κουμαριανοῦ, Ἀθήνα 1970, σελ. 97: «Σταγοί εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἠπείρου, ἐπι-
σκοπῆ ὑπὸ τὸν Λαρίσσης. Αὐτὴν ἦταν οἱ Γόμφοι πόλι».

Δωδώνη (=Λιβιάδι)

Στή Θεσσαλική πόλη Δωδώνη (=Λιβιάδι) τοῦ Ὀλύμπου ἀναφέρεται ὁ Ρήγας σὲ μιὰ ὑποσημείωσή του, στήν ὁποία διορθώνει τόν Γάλλο συγγραφέα γιά τήν παράθεση μιᾶς παραπομπῆς του στόν Ὅμηρο γιά τή Δωδώνη τῆς Ἡπείρου. Καί ὁ Ρήγας κάνει τή διόρθωση αὐτή, παραθέτοντας μάλιστα τὸ σχετικό κείμενο τοῦ Ὀμήρου, δείγμα τῆς εὐρύτητας τῶν γνώσεών του. Χαρακτηριστικά γράφει:

«Ἡ μαρτυρία τοῦ Ὀμήρου, ὁπού ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἀνάχαρσις, ἄς μοί εἶναι συγχωρημένον νά εἰπῶ, ὅτι εἶναι δι' ἄλλην Δωδώνην:

Γουνεὺς δ' ἐκ Κύφου ἦγε δύο καὶ εἴκοσι νῆας,
τῶδ' Ἐνιήνες ἔποντο μενεπτόλεμοί τε Περαιβοί,
οἱ περὶ Δωδώνην δυσχείμερον οἰκί' ἔθεντο,
οἱ τ' ἄμφ' ἱμερτόν Τιταρήσιον ἔργ' ἐνέμοντο.

Αὕτη ἡ πλησίον τοῦ Τιταρήσιου Δωδώνη κεῖται εἰς τὰς ἐσχατίας τοῦ Ὀλύμπου εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ λέγεται σήμερον Λιβιάδι· καὶ ἐν ἧ τὸ μαντεῖον, εἰς τὰς τοῦ Τομάρου εἰς τὴν Ἡπειρον, καὶ λέγεται παλαιὰ Ἁγία Παρασκευή· ἡ μὲν παράλιος τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἡ δὲ μακρὰν ἀπέχουσα καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ. Καὶ ἄλλως, ἡ δυτικὴ Ἑλλάς δὲν συμπεριείχετο εἰς τὴν κατὰ Τρωάδος συνωμοσίαν⁵⁶, ὁπού νὰ ἰσχύη ἡ μαρτυρία. Φαίνεται οὖν, ὅτι ἡ ὁμωνυμία ἐξηπάτησε τὸν θεῖον αὐτόν συγγραφέα, Πλὴν, ἀμφοτέραι ὄρειναί, δυσχείμεροι, καὶ εἰς τὸν αὐτόν σχεδὸν παράλληλον κείμεναι»⁵⁷.

Ἰωλκός (=Λεχώνια), τάφος Ἴπποκράτους

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου *Νέος Ἀνάχαρσις*, ὁ Ρήγας καταχωρίζει σὲ μιὰ σελίδα δύο εἰδήσεις γιά μαρμάρινες πλάκες μὲ ἐπιγράμματα δίδοντας τὶς σχετικὲς πληροφορίες γιά τὴν τοποθεσία στὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας ὅπου ἔχουν ἀνευρεθεῖ. Καὶ τοῦτο τὸ κάνει μὲ σκοπὸ νὰ τοῦ γνωστοποιήσουν τὸ περιεχόμενο τῶν ἐπιγραμμάτων γιά νὰ τὰ δημοσιεύσει. Φαίνεται περίτρανα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ρήγα γιά τὴν ἀρχαία κληρονομιά⁵⁸, πού προσπαθεῖ νὰ σώσει τουλάχιστον τὶς παραστάσεις καὶ τὸ περιεχόμενό τους, μιὰ καὶ δὲν ἦταν δυνατόν, λόγω τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, οἱ ἀρχαιότητες νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ νὰ διατηρηθοῦν. Ἡ πρώτη εἶδηση εἶναι γιά ἓνα μάρμαρο μὲ σχετικὴ ἐπιγραφή πού βρίσκεται στὸν ποταμὸ Ἄναυρο στήν περιοχή τῆς Ἰωλκοῦ, πού τῶρα ὀνομάζεται Λεχώνια. Μάλιστα, ὁ Ρήγας σημειώνει ὅτι

56. Βλ. *Νέος Ἀνάχαρσις*, 1797, σελ. 145-147.

57. Ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ρήγας χαρακτηρίζει ὡς «συνωμοσίαν» τὴν ἐκστρατεία κατὰ τῆς Τροίας.

58. *Νέος Ἀνάχαρσις*, 1797, σελ. 162-163.

«οἱ ἐκεῖσε Τοῦρκοι τὸ ἐσυνέτριψαν εἰς δύο». Ἡ πρώτη ἀνακοίνωση τοῦ Ρήγα ἔχει ὡς ἐξής:

«Εἶδησις διδομένη παρά τοῦ Ρήγα.

Εἰς τὴν Ἰωλκὸν τῆς Μαγνησίας ἐν Θετταλία, καλουμένην Λεχώνια, περνώντας ἀπὸ τὸ γεφύρι διὰ τὰ πηγαῖνα τινὰς εἰς τὸν Βόλον, κάτωθεν τοῦ δρόμου, πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ἕως πέντε βήματα μακρὰν τοῦ γεφυρίου, κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀναύρου, φαγωθείσης τῆς γῆς, ἀνεφάνη ἕν μάρμαρον, ἐφ' οὗ εἶναι τρία πρόσωπα μέχρι τῆς ζώνης· τὸ μεσαῖον αὐτῶν μὲ περικεφαλαίαν καὶ βασιλικὴν κορώναν· ἔχει ἐπιγραφὴν τοιαύτην: Ἐλπίς Ἀχιλλέως Ἡρώς χρηστὴ χαῖρε.

Οἱ ἐκεῖσε κάτοικοι Τοῦρκοι τὸ ἐσύντριψαν εἰς δύο. Προτοῦ λοιπόν νὰ χαλασθοῦν καὶ τὰ πρόσωπα, παρακαλεῖται παρά τῶν φιλολόγων ὅστις εἰς Μαγνησίαν ἐνδημεῖ ζωγράφος, νὰ τὰ ζωγραφίσῃ καὶ νὰ τὰ στείλῃ νὰ τυπωθῶσιν».

Ἡ δευτέρη ἀνακοίνωση τοῦ Ρήγα ἀναφέρεται στὸν τάφο τοῦ Ἴπποκράτους στὴ Λάρισα, πού γιὰ πρώτη φορά γνωστοποιεῖται στὸν ἐπιστημονικὸ κόσμο. Συγκεκριμένα σημειώνει:

«Ὁ Σουΐδας ἱστορεῖ ὅτι ἐν τῇ Λαρίσῃ τῆς Θετταλίας ὁ Ἴπποκράτης ἀπέθανεν 104 χρόνων. Ὄθεν, περνώντας τὸ ἐπὶ τοῦ Πεινεοῦ γεφύρι διὰ τὰ πηγαῖνα τινὰς εἰς τὸν Τούρναβον, ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ δάσους δεξιά, εἰς τὰ μνήματα, παρέκει ἀπὸ τὸν Πέραν-Μαχαλέ, εἶναι ἡ πέτρα ὅπου ἐκάλυπτε τὸ μνημα του, φερμένη παρά τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν παλαιὰν Λάρισσαν καὶ βαλμένη ὀρθία ἐφ' ἐνός τάφου. Παρακαλοῦνται οἱ ἐκεῖσε σπουδαῖοι καὶ ἰατροὶ νὰ ἀντιγράψουν τὸ ἐπίγραμμα τῆς, καὶ νὰ τὸ στείλλουν νὰ τυπωθῇ»⁵⁹.

59. Νέος Ἀνάχαρσις, Βιέννη 1797, σελ. 362. Ἐνδιαφέρον ἔχει νὰ μελετήσῃ κανεὶς, γιὰ τὸ ἐνεπίγραφο ἀνάγλυφο τῆς Ἰωλκοῦ καὶ γιὰ τὴν ταφόπετρα τοῦ Ἴπποκράτους, ὅσα ὁ Λεάνδρος Βρανούσης γράφει στὴ σχετικὴ ἐκτενὴ ὑποσημείωσή του πῶς «ἡ πρόσθετη αὐτῆ σελίδα τοῦ Ρήγα σχετίζεται μὲ τὴν πρόσφατη τότε ἀφιξὴ στὴ Βιέννη τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ. Βλ. Λεάνδρου Βρανούση, *Ἐφημερίς. Ἡ ἀρχαιότερη ἐλληνικὴ ἐφημερίδα πού ἔχει διασωθεῖ, Βιέννη 1791-1797...*, τόμ. 5, *Προλεγόμενα*, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν/Κέντρο Ἑρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ, Ἀθήνα 1995, σελ. 831-838. Γιὰ τοὺς προβληματισμοὺς σχετικὰ μὲ τὸν ἐντοπισμὸ τοῦ τάφου τοῦ Ἴπποκράτους ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς πλευρᾶς βλ. τὴν ἐνδιαφέρουσα ἐργασία τοῦ ἀρχαιολόγου τοῦ Θεσσαλικοῦ χώρου Bruno Helly, «Ἡ ὁδὸς Λάρισσας-Γυρτῶνης-Τεμπῶν στὴν ἀναζήτηση τοῦ τάφου τοῦ Ἴπποκράτη», *Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιο*, τόμ. 24, Λάρισα, 1993, σελ. 3-17. Ὡστόσο, σημειώνουμε μίαν ἀνακρίβεια τοῦ συγγραφέα τῆς ἀρχαιολογικῆς αὐτῆς μελέτης, ἐξ αἰτίας ἴσως πού δὲν θὰ εἶχε τὸ κείμενο ἀπὸ τὸν Νέο Ἀνάχαρση· ὁ Ρήγας μνημονεύει ὡς θέση τοῦ τάφου τοῦ Ἴπποκράτους ὄχι τὸν «Ἀρναοῦτ Μαχαλά», ὅπως ἀναφέρει ὁ κ. Helly, ἀλλὰ τὸν «Πέραν-Μαχαλέ», ὅπως βλέπει καὶ ὁ ἀναγνώστης στὸ παρατιθέμενο παραπάνω κείμενο τοῦ Ρήγα. Σημειώνουμε,

Συμπεράσματα

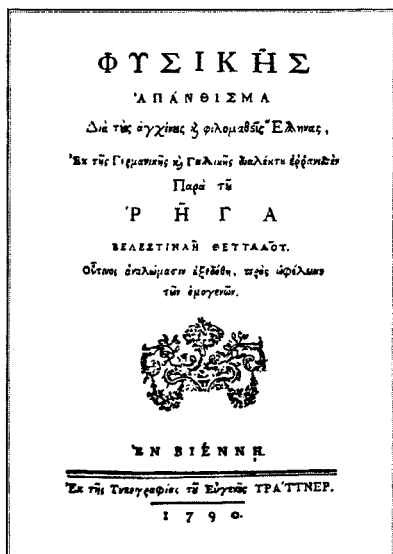
Ἡ μελέτη καὶ διερεύνηση τῶν ἔργων τοῦ Ρήγα Βελεστινλή ἔδειξε ὅτι ὁ ἴδιος καταγράφει σ' αὐτὰ πολλές πληροφορίες γιὰ τὴ γενέτειρά του, τὸ Βελεστίνο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆ Θεσσαλίας, στοιχεῖο πού δείχνει ὅτι ὄχι χωρὶς λόγο δίπλα στὸ βαπτιστικό του ὄνομα πρόσθεσε ὡς ἐπώνυμο τόσο τοῦ Βελεστίνου ὅσο καὶ τῆς Θεσσαλίας γιὰ νὰ ἀποκαλεῖται «Ρήγας Βελεστινλῆς Θετταλός».

Διαπιστώνεται ὅτι ὁ Ρήγας κατὰ τὴ μετάφραση τοῦ γαλλικοῦ κειμένου τοῦ βιβλίου *Νέος Ἀνάχαρσις* παραθέτει πολλές πληροφορίες τὶς ὁποῖες καταγράφει στὶς ὑποσημειώσεις του, στοιχεῖο πού δείχνει τὴ γνώση τοῦ θέματος του, ἀλλὰ καὶ τὴν τακτικὴ του νὰ κάνει τὸ κείμενό του ζωντανό καὶ νὰ συνδέει τὸ ἔνδοξο παρελθόν μὲ τὸ παρόν. Ἔτσι θὰ κατορθώσει νὰ κεντρίσει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγχρόνων του, νὰ τοὺς δείξει τὴν ἱστορικὴ συνέχειά τους ἀπὸ τοὺς θαυμαστοὺς προγόνους μὲ τελικὸ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμψυχώσει καὶ νὰ τοὺς ὠθήσει στὸν ἀγώνα τῆς Ἐπανάστασης γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τοῦ γαλλικοῦ κειμένου τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος, ὁ Ρήγας τὰ ἀποδίδει μὲ τὰ ὀνόματα τῆς ἐποχῆς του.

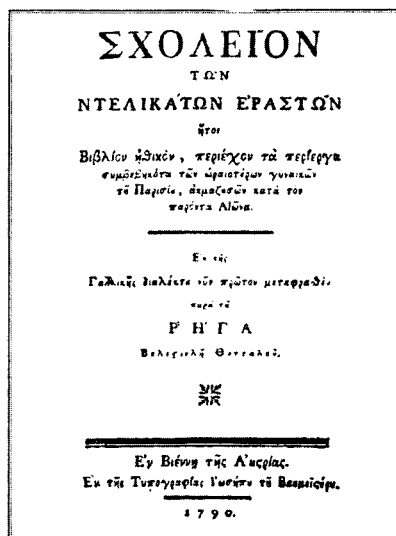
Ἀκόμη, ἡ μελέτη γιὰ τὸ τί γράφει ὁ Ρήγας γιὰ τὴ γενέτειρά του καὶ γιὰ τὴ Θεσσαλία, δίνει στοιχεῖα γιὰ νὰ τεκμηριωθεῖ ἡ καταγωγὴ του ἀπὸ τὸ Βελεστίνο, γιὰ τὸ ὁποῖο παραθέτει τὸ τοπογραφικὸ διάγραμμά του καὶ δίνει γενικότερες πληροφορίες. Παρατηροῦμε ἐπὶ πλέον ὅτι ὁ Ρήγας κατέγραφε στὰ ἔργα του τὶς προσωπικὲς του ἐμπειρίες, ἐκτός τοῦ Βελεστίνου καὶ γιὰ ἄλλες περιοχές. Στὴν Πορταριά σημειώνει «εἶδον πολλάκις» νὰ χορεύεται ἓνας χορός, ἐπίσης γιὰ τὰ Τέμπη σημειώνει «εἶδον αὐτοψεῖ... καὶ ἔπιον νερό». Ἄν ὁ Ρήγας καταγόταν ἀπὸ τὰ βλαχοχώρια τῆς Πίνδου καὶ τὰ εἶχε ἐπισκεφθεῖ ἢ ἂν κατάγονταν οἱ γονεῖς του ἢ οἱ παπποῦδες του θὰ εἶχε ἐμπειρίες, τὶς ὁποῖες θὰ τὶς κατέγραφε ἔστω καὶ στὴ Χάρτα του, στὴν ὁποία ὁ Ρήγας δὲν ἀναγράφει οὔτε ἓνα χωριὸ ἀπὸ αὐτὰ πού διατείνονται ὅτι ὁ Ρήγας ἔλκει τὴν κατάγωγή του· τὰ ἀγνοεῖ παντελῶς, σ' ἀντίθεση μὲ τὸ τί γράφει γιὰ τὸ Βελεστίνο.

Τέλος, μὲ τὴν Ἐπιτεδογραφία τοῦ Βελεστίνου μᾶς δίνει ἓνα μήνυμα πὼς πρέπει νὰ τιμοῦμε τὴ γενέτειρά μας καὶ ἐπὶ πλέον νὰ καταγράφομε τὰ ἱστορικά τῆς στοιχεῖα.

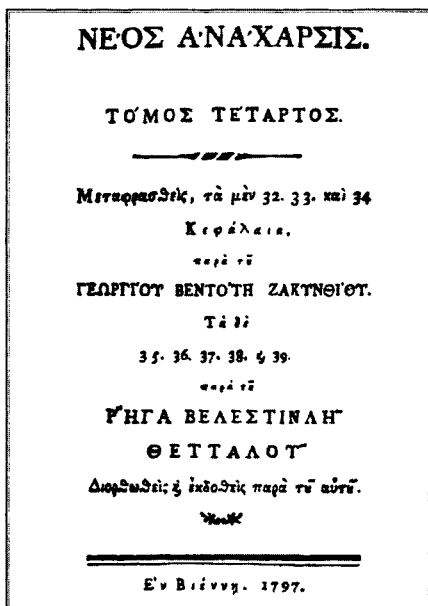
ὡστόσο, ὅτι ὁ ἱατρός Σωρανός (2ος αἰ. μ.Χ.) ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἴπποκράτης «τέθαιπαι δὲ μεταξύ Γυρτῶνος καὶ Λαρίσσης, καὶ δεικνυται ἄχρι δεῦρο τὸ μνημα, ἐν ᾧ μέχρι πολλοῦ σμῆνος ἦν ἐργαζόμενον μέλι, ἀφ' οὗ τὰ ἀφθῶντα παιδάρια χρίουσα παρά τῷ τάφῳ ραδίως ἀπήλλατον αἰ τιτθαί». Βλ. Σωρανοῦ, *Ἴπποκράτους γένος καὶ βίος*, 11, Ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ Γραμματεία. «Οἱ Ἕλληνες» 238, Ἄπαντα, τόμ. 2, Κάκτος, Ἀθήνα, 1996. Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, *Προλεγόμενα εἰς τὸ Ἴπποκράτους, Τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων...*, Παρίσι, 1816, σελ. λθ'.

Εἰκ. 1. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα», Βιέννη 1790, στο ὅποιο ἀναγράφεται ὅτι ἐκδόθηκε «παρὰ τοῦ Ρήγα Βελεστινλή Θετταλοῦ».

Εἰκ. 2. Ἡ σελίδα τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου «Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἔραστῶν», Βιέννη 1790, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι μεταφράσθηκε «παρὰ τοῦ Ρήγα Βελεστινλή Θετταλοῦ».

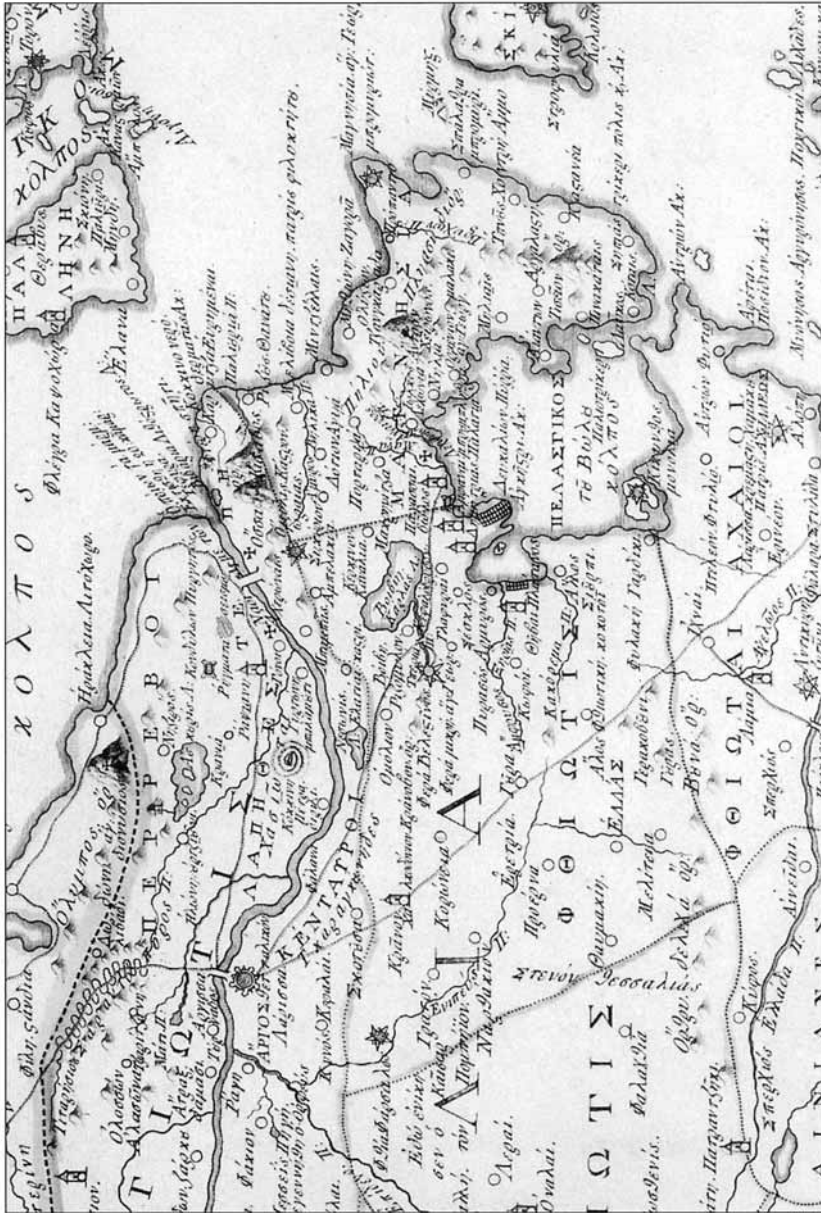
Εἰκ. 3. Ἡ σελίδα τοῦ τίτλου τοῦ τετάρτου τόμου «Νέος Ἀνάχαρις», Βιέννη 1797, ὅπου σημειώνεται πάλι «παρὰ τοῦ Ρήγα Βελεστινλή Θετταλοῦ».

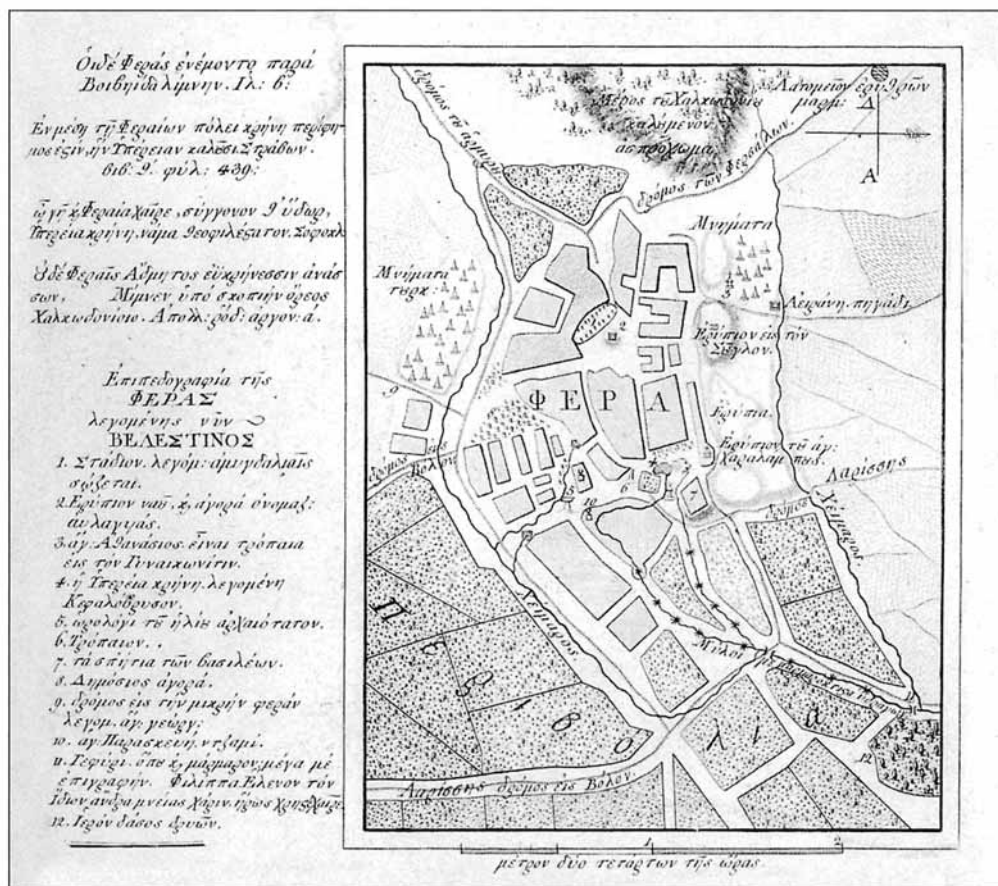
Εἰκ. 4-5. Οἱ τίτλοι τῶν Χαρτῶν Βλαχίας καὶ Μολδοβίας πού ἐκδόθησαν «παρά τοῦ Ρήγα Βελεσινλῷ Θετταλοῦ».

Εικ. 6. 'Ο τίτλος της Χάρτας της Έλλάδος με την αναγραφή «παρά του Ρήγα Βελεστινλή Θετταλού».

Εικ. 7. Μέρος της Θεσσαλίας από το φύλλο 5 της Χάρτας της Ελλάδος, όπου ο Ρήγας καταχωρίζει πολλά ονόματα και ιδιαίτερα της Μαγνησίας που γνώριζε. Μεταξύ Λαρίσης και Βελεστίου αναγράφει το «ΚΕΝΤΑΥΡΟΙ-Γκαρφακούνηδες».

Εἰκ. 8. Τοπογραφικὸ διάγραμμα τῆς γενέτειρας τοῦ Ρήγα, τοῦ Βελεστίνου, σχεδιασμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο. Τό ἔθεσε δίπλα στὸν τίτλο τῆς Χάρτας καὶ τῆς ἐπιπεδογραφίας τῶν Ἀθηνῶν, τιμῶντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ γενέθλια γῆ του.

Εικ. 9. Τό εκκλησάκι του Ἁγίου Νικολάου στή βραχονησίδα ἀπέναντι ἀπό τό ἀκρωτήριο Ἁγκίστρι (περιοχῆς Σωροῦ Βόλου), τό ὁποῖο ὁ Ρήγας μνημονεύει στό βιβλίο του *Νέος Ἀναχάρισ*, 1797, σελ. 142, (αὐτοψία, Αὐγουστος 2000). Βλ. τήν ὑποσημείωση ἀρ. 42.

